Број 179. У Новом Саду, у суботу 16. августа 1908 Година XLIII

„Застава“ излази сваки дан два пута, а недељом и понедељником једаред.

Цена је за Угарску кад се јутарњи и вечерњи лист заједно шаљу на један месец 2 кр. 70 пот. за четврт године 8 крун. Кад се јутарњи и вечерњи лист засебно шаље: месечно 2 кр. 26 п. на четврт године 9 круна 75 пот,
За Аустрију и све остале земље на четврт године 10 круна.

Народним бројевима од петка цена је: за пола године 2 круне, на целу годину 4 кр. а за стране земље годишње 6 круна 50 пот.
Поједини вечерњи бројеви стају 10 потура.
Телефон бр 131

ЗАСТАВА

ЛИСТ СРПСКЕ НАРОДНЕ РАДИКАЛНЕ СТРАНКЕ

(Вечерњи лист.)

ИЗДАЊЕ „РАДА“ ДЕОНИЧАРСКОГ ДРУШТВА У РУМИ.

За огласе плаћа се по 12 пот. сваке врсте оваких ситних слова.

Уредништво „Заставе“ је у кући г. Ј. Т. Чавића Администрација „Заставе“ налази се у кући где је Милетићева штампарија у главној ул. бр. 21.

Дописи шаљу се уредништву а претплата и огласи администрацији „Заставе“.

Рукописе не враћамо.

Поједини вечерњи бројеви стају 10 потура.

Чек-конто 12008.

Како смо бирали патријархе кроз 200 година?

II.

Не треба да улазимо у собе; домаћина ћемо познати већ по његовој авлији. Зато да застанемо мало подуже код нашег првог сабора, који је био у Крушедолу 1708. године.

Тај нам сабор казује све. Он нам са јасном светлошћу осветљава будућност. По томе вечерњу можемо сасвим јасно да познамо — свеца

Наш први народни црквени сабор казује и показује нам да оно што смо добили — није било искрено. Један наш историчар казао је, да нам је ћесар Леополд I. у својим привилегијама обећао само оно, „што обично ћесари, краљеви и господари у таквим приликама обричу и обећавају народима, које желе привући на своју страну и приклонити, да се својевољно подложе“.

Ово значи просто на просто, да царска обећања не вреде и да се српским привилегијама мора већ унапред одрицати свака важност. Но то не стоји. Ми смо видели да се наш народ доста — побојавао. Зато је и застао под Београдом Зато је и тражио, да му се пре прелаза још нарочито ујамчи мимо друго и слободан избор митрополита. Ујамчили су му. И тада је прешао И би обманут. Али бити обманут, још не значи немати право. Зар зато, што је хиљадама уговора прекршено, да мора бити сваки слабији луд, који прави уговор. Ма како мислили о тој ствари, морамо признати, да је ипак било и има у историји примера, да су се обвезе и према слабијима испуњавале и да су понекад и цареви одржавали реч.

Главни догађаји на нашем првом сабору познати су. Имамо званична упутства, која је добио царски комесар. И имамо званичан извештај, што га је послао комесар владару.

Но пре но што пређемо на сабор, треба да уочимо прилике у којима се у оно време налазио бечки двор и Аустрија. Те прилике су биле необично незгодне. Истина, мир са Турском (карловачки мир) био је већ склопљен, али тек после 16. годишњег крвавога рата, који је државу јако ослабио. Угарска је била скроз разривена бунама: Вешељенија, Зрињина, Ракоција, Текелија и других. Реформати су били скроз незадовољни, а из Беча су морали због старих и нових ратова, да траже ванредне порезе. Зло је било, кад су их купили и још горе, кад то нису смели.

1707. године, кад су сазвали наш сабор. Аустрија је водила рат због шпанског престола. Њена војска је била на пољима Немачке и Италије. Буна Ракоција II. била је у јеку. На сабору у Оноду почели су да кољу пријатеље бечког двора и прогласили су оцепљење од Аустрије Ракоци је склопио био савез не само са француским Лудвигом XIV. него и са руским царем Петром I.

Сред ових ужасних прилика, треба знати и то, да је Ракоци II. 1704. године прогласом позивао патријарха Арсенија, односно Србе, да му се придруже, иначе је претио, да им неће штедити ни децу. Патријарх Арсеније је тај позив — послао цару у Беч.

У Бечу су били дакле уверени, да се Срби држе уговора. Годину дана пре сазива сабора, 1706., потврдио је и нови владар, цар Јосиф I. српском народу привилегије. Тамо он признаје Србима, да су „засведочили потпуну, сталну и непреврљиву верност“. У томе акту сведочи цар Јосиф, да су Срби „нештедећи крви ни имања“, не марећи за опасност живота, подносили све невоље, „стекли бесмртну похвалу“ и испунили своју поданичку дужност.

И шта видимо? Поред свега тога што се бечки двор налазио у најцрњим политичким приликама, поред свега тога, што се Аустрија тако рећи из темеља љуљала, поред свега тога што су Срби стекли око одбране бечког двора и Аустрије „бесмртну похвалу“, поред свега тога је бечки двор у оно исто време покушао, да згази уговор и изигра право српског народа, на све, па чак и на слободан избор митрополита и то изигра са сваке стране.

Црквени повереник на првом нашем сабору био је Христифор Игњат од Гаријена и Рала. Да не заборавимо шта вели привилегија од 21. августа 1690. године о избору митрополита. „...И нека вам слободно буде између себе сопственом влашћу из српског народа и језика постављати себи архиепископа, кога ће црквени и мирски сталеж између себе бирати“.

Јест тако гласи! А упутство управљено царском поверенику, комесару гласи: Кандидација! Место слободног избора — да почне сабор тројном кандидацијом. Комесару се налаже, нека „настоји да од способних особа, само 3 у кандидацију дођу“.

„И онда да се нашом властитом премилостивом наименовању надате“, каже се даље у упутству. Стоји баш — „наименовању“ а не потврди. Дакле „наименовање“ није се развило тек из прилика, већ испочетка и пре свега био је то идол бечког двора. А што није дошло до наименовања, томе су узрок прилике.

Ми смо видели тадање државне прилике. Оне су биле црне. Па и ако су Срби доказали дотле „потпуну, сталну и непреврљиву верност“, ипак се Беч бојао да их доводи у искушење. Зато је упутство комесару гласило даље: „Или... ако опасније незадовољство народа не би друкчије допустило, да у том случају наше потврђење пре правог обнародовања дочекате, тако да и новопостављени поглавица и сав народ инсталицију једино од наше царске милости признају и приме“. Дакле као што се види, комесар је требао да покуша онако, како се свидило Бечу, али ако би то наишло на опасније незадовољство народа, онда да не изазива... И још се вели: „Ако

ПОДЛИСТАК.

О ДУНАВА НА ДРИНУ.

VIII.

Опроштај и повратак.

Кад полазимо у бању, мислимо, како ћемо тамо у непознатом свету. Брига нас мори цела пута, а чим стигнемо, нађемо познаника, или ако није баш прави познаник, оно је сличан неком нашем познанику, и познанство се отпочне. То познанство тако далеко иде, да се сматрамо као род рођени. Па иако није род рођени, тек, крв није вода...

То се најбоље види при растанку. Да имамо десет руку, све би у тај мах биле у послу. Стискујемо руке баш онако српски, грлимо се, љубимо се И радосни смо, и жалимо, што се растајемо. Таман смо се најбоље упознали. Двадесетпет дана прође, док дан о дан ударисмо.

Али је зато опроштај свесрдан. Уочи поласка била је на брду вечера. Пекли су јагње на ражњу, било је ћевапа, пуњени паприка, патлиџана и друго. Ту је пиво, ракија, вино, кава. А друштво сложно из виле „Дрине“, нас преко 20. Има Београђана, Сарајлија, Новосађана. Разговара се, свира се, игра, пева. Омладина пушта ракетле. Мало, мало, па се засија над бањом и пукне и распадне се у звездице. Баш као у берби!

Да не морамо уранити, и ми би с осталима продужили забаву. Али овако, око 11 сати срдачно се са свима опростимо и спустимо низ брдо у „Дрину“ на починак. Опростили смо се са жељом, да се до године опет видимо у Ковиљачи.

Пре 6 сати изјутра кренули смо се. Јутро као и увек пријатно. На путу одма иза Ковиљаче опазимо, како с дрвета на дрво прелази весела животињица. Веверица вевери, ко ће да јој замери! Још је рано, па је и она из шуме искочила, да види бели дан.

Окренули смо се неколико пута према Ковиљачи, док нам се није изгубила из вида. Остало је још Гучево, на које смо поглѐдали, док и њега нисмо изгубили.

Истим путем, којим смо дошли, враћали смо се натраг. Иста она одморишта као и пре, и све исто, само смо сретали нове госте, који ће заузети наша места у Ковиљачи. Чисто да им позавидимо. Али не. Не смемо бити себични. Нека свако нађе здравља, ко га тражи. А богата природа бање Ковиљаче изобилно ће га пружити сваком.

У Петловачи и Циганишту поздравили су нас наши стари познаници, Циганчићи, канда сложније и многобројније, него при доласку. Сав ситни новац, марјаше и двопарце и неколико новчића, што се нашло, бацили смо им и откупили се, те нас пратња остави.

У подне смо били у Шапцу, те одемо право на Саву и тамо у гостионици ручамо. И утрошили смо сав српски новац, паре и динаре. Одсад ће их заменути круне и потуре.

Око два сата кренемо се лађом преко. Но сад лађа није могла да пристане уз обалу, јер је била вода мала, па смо на 10—20 метара од обале сишли из лађе лествицама у чамац и тако се довезли на сремску обалу. Ту нам убрзо прегледају ствари, и ми се сместисмо у железницу. Кад смо при доласку прелазили у Србију, још су нам брже прегледали што носимо собом, како нам рекоше, тек обичаја ради.

Ту смо се разузурили, јер нам је било топло. И сад отпочеше успомене да се ређају. Причали смо једно другом, што смо доживели у овом кратком времену, шта смо све видели, шта чули. И та причања нису никад престајала. И данас још не престају.

Путовали смо редом: са Саве код Кленка до Руме, од Руме до Инђије, и од Инђије железничким возом до Новога Сада, камо воз стиже тај дан у 7 сати у вече.

Вратили смо се кући, али још увек радо помињамо на српску Витезду, бању Ковиљачу.

Да си нам здраво!

Нови Сад, 24. јула 1908.

М. Ђ.

би за времена приметили и опазили, да општа воља на Исаију Ђаковића нагиње, то ћете истог одмах наименовати и поставити“. Ово се не може друкче разумети но авако: Исаија Ђаковић, јенопољски владика, био је онда најугледнији епископ. Он је био и администратор и био је после смрти Арсенија III. у Бечу. Тамо као да се допао. Па ако се на сабору покаже, да га и народ хоће, то да покуша комесар у владарско име одмах га наименовати и поставити. Дакле и без избора. Народ би у том случају добио митрополита кога жели, али би га добио без избора и изгубио би право из ора.

Мимогред спомињем, да у упутству комесаревом има и то, да нови митрополит има заповедати над клиром само у чисто духовним и црквеним стварима, што више да и ту само мање свештене особе може постављати, али никако не може постављати епископе, јер право одобрења или потврде припада владару. У привилегији од 21. априла 1690. је и ово сасвим друкче писано.

Видели смо дакле оно, што се односи на избор митрополита. И у томе се види јасна намера, да се право српског народа изигра већ на почетку, колико год може. Само „опасније незадовољство народа“ треба да буде граница докле да се попусти народу.

Но има још нешто из чега се могле јасно запазити намере Беча. Кад је сазван наш први сабор, 1707. године, онда је придворни ратни савет у Бечу удесио, да буде само 57 посланика и да само они Срби имају право изаслати посланике и доћи на Сабор, који су се преселили са патријархом Арсенијем III. Према томе је била нарочито искључена Лика, Крбава, Банија велико-варадински генералат. Ово је значило: Привилегије важе само за оне Србе, који су се доселили под патријархом Арсенијем а не и за оне који су били пре

Овде је намера јасна. Да се један и исти народ раздели. Да се само неком делу народа призна право, јер ће онда лакше бити то право од оног другог дела — одузети. Ову намеру потврђује и онај део упутства краљевом комесару, да се откаже зависност пећком патријарху. Нека остану сасвим усамљени и оцепљени Срби који су прешли под патријархом Арсенијем III., па ће онда с њима лако.

Но Срби су то разумели. Били су тако-рећи рањави и крвави од силне борбе, на коју су се обвезали па нису хтели да од једног народа праве два народа. Привилегија од 21. августа гласила је изрично српскоме народу, и уз избор патријарха било је ујемчено и ово:

„И овај (изабрани) архиепископ, нека има слободну власт располагати са свима источним црквама грчког обреда, епископе посвећивати, свештенике по манастирима разређивати, где буде потребно цркве сопственом влашћу зидати, по варошима и селима српске свештенике намештати: једном речи као и до сада да буде поглавар над црквама грчког обреда и над општинством исте вероисповести и т. д.“

Кад је дакле митрополит црквени поглавица целог народа, треба цео народ и да га бира. То је било народно схваћање.

Исаија Ђаковић чим је дознао, да „карловачко-зрињски“ владика, Атанасије Љубојевић није позван, одмах му је писао да дође и послао му је упутства.

Царски комесар приспео је у Черевић 6. децембра 1707. пред вече. У свом извештају тужи се цару, да је његово путовање било „мучно, скоро немогуће“. (Кренуо се 14. новембра из Беча). У Черевићу нађе баш оног коме се најмање надао, карловачко-зрињског владику Атанасија Љубојевића са још два посланика онога краја. Комесар пита владику, зашто је дошао кад није зват? Владика му одговара, да му је писао владика Ђаковић да ће бити позван, па кад није добио на време позив, бојао се да се не закасни за избор и зато се кренуо. — Комесар га пита: Како је могао доћи без дозволе и путног листа? Владика му одговара: Има пуномоћ од народа, а на своме путу није пролазио ни једно место, у ком би било каквих заповедника, те је ето сретно приспео

Као што се види, владика Атанасије дошао је са осталим заступницима из оних врлети усред зиме — кришом. Па кад се краљевски комесар тужи, да је његово путовање у оно доба по равници било „мучно“, „скоро немогуће“, да како ли је тек путовао владика Атанасије сред зиме и снега из кршева а уз то странпутицом, да не дође ни у једно место, где је било заповедника, који би га могли питати за путну исправу.

Царски комесар је покушао да одврати и врати владику, али му владика рече, да се и његов народ подвргао својевољно под царску власт. Иначе има и онде света, који се доселио под патријархом Арсенијем. На послетку ако би избор митрополита био без њега, он не би био дужан признати таквог митрополита, нити би народ таквог признао, јер би тај био наметнут.

Царски комесар вели у своме извештају цару, да се поменути владика (митрополит) Атанасије није никако могао искључити из избора, „а то с тога, што је тај старина код целог народа у великом поштовању и уважењу, па тим, што би се његова особа јавно презрела и искључила, могло би у овом јогунастом народу настати не само велико незадовољство, него врло лако и опасан раскол“.

Царски комесар извештава даље владара, да кад је стигао у Крушедол, скупили су се били тек неки посланици и то из околних окружија, а из удаљених крајева нико није дошао. Присутни изјавише, да они не могу избору приступити, пре него стигну и они други, јер ти други иначе не би хтели признати новог митрополита, „а лако би се народ могао и побунити“.

Присутни посланици тражили су од комесара, да се одгоди избор са скоро месец дана, до Богојављења (1708. године). Међутим су пожурили, да цео народ пошље своје заступнике.

Као што се види, посланици нису пристали, да од једног народа праве два народа. И као да су знали за комесарево тајно упутство, они су му отворено изјавили, да би се народ могао и побунити, ако не иде као што треба. То је било још нешто горе него „опасније незадовољство“, о ком је била реч у упутству царском комесару.

Комесар је много што-шта тражио од посланика, али увек тако, да не изазове „опасније народно незадовољство“. Посланици су целу ноћ између Богојављења и св. Јована (1708.) читали бденија. А на св. Јована донеше пре свега овај закључак. Да манастир Крушедо буде митрополитска столица за сав славено-српски народ, који се налази под влашћу светлога римскога ћесара. Затим изабраше једногласно владику Исаију Ђаковића за „митрополита свему словено-српском народу, који се налази под влашћу римског ћесара“.

Новоизабрани митрополит се одмах закуне у сабору, између осталог и на то, да ће српског пећског патријарха признавати за старешину по првопрестолу. — А у царском упутству комесару било је, да пре свега треба да се „избегне зависност од пећске патријаршије“.

Тако се сврши први избор, и једногласно изабрани митрополит Исаије Ђаковић би потврђен за митрополита.

Свака похвална реч овоме сабору била би слаба. Скинимо смерно капу и поклонимо се ћутећи.

Хајка на Србе.

Једна судска одлука.

Миле Чорић и другови из Црквеног Бокаа, поднели су притужбу на загребачки судббени сто, што су стављени у истражни затвсор. Судбени сто донео је на ту притужбу оваку одлуку:

„С разлога, што на основу чињеница, посвједочених по више свједока, произлази темељита сумња да на подручју краље вине Хрватске и Славоније постоји рево луционарна организација, која ради ого, да се ове краљевине истргну из државне свезе Аустроугарске монархије и присвоје Србији, па с разлога, што на основу чињеница посвједочених по свједоцах, постоји темељита сумња, да су чланови те револуционарне организације окривљени Миле Чорић, Стево Качар Стево Радовановић и Павао Матијашевић из Црквеног Бока те Танасија Облаковић из Стремна и да као такови у горе назначену сврху и раде, што твори учин злочинства велеиздаје, озн. и 58 сл. ц кз., оправдана је одредба судца истражитеља, који у правцу поведења истраге стоји у правцу одредбе истражнога затвора, против њима, (§. 58. сл ц. кз., и § 171 ал 2. кз.) да се уздржава иста у кријепости, а против тој одредби уложени приговори горе споменутих окривљеника оптужују се“

Какве ли су им, Боже оне чињенице и они сведоци? Чињенице тек нису ваљада заплењене „анзихтскарте“ са српском тробојком и онај ћилим са сликом девет Југовића? Па још и сведоци! Јамачно Настић и опет какав поп Мијук

Неће да говори.

Како јављају из Загреба, прекјуче је била конференција у банској палати, на којој је био и фледцајгмајстер Штеб Као што је познато, у Писачићевој се брошури „Настићијади“ тврди да је Штеб овоме рекао, како је краљ још пре годину дана знао за „открића“ Настићева. Саветовање у банској палати било је јамачно у овој ствари, шта су пак доконали, види се из брзојава из Загреба „Пестер Лојду“. У том се брзојаву јавља, да фелдцајгмајстер Швеб неће одговарати на брошуру Писачићеву. Швеб дакле неће да говори, а тиме свакако потврђује истинитост Писачићевих навода. Ну према овоме јасно се види још и то, да је Настић још пре годину дана, за време дакле бављења му још у Београду, био шпијун и агенат бечки.

Прилике у Пећи и околини.

Пећ 10. августа 1908. год.

Од дана прокламована устава знатно су се променуле прилике у свој отоманској империји, само код нас у Пећи као да ће остати по старом. — Већина народа се радује промењеним приликама, но има их и таких, којима не годе Свакога часа чућете, како лете депеше, но нико не зна, шта је у њима. То знају само неколико њих турских бегова и ага, који су — како се говори — лепо плаћени од „културне“ Аустрије. Ови непрестано дању и ноћу држе седнице и већају, како би се спречило извађање уставности. Многи од бегова и ага, противних култури, јавно говоре: „Драге воље пристаћемо да нам други господари, али на уставност не можемо?“ Осим њих и њихови турски мудеризи, највећи проповедачи Мухамедове вере, свакога дана после подне држе говоре по џамијама и јавно проповедају бајаги из Корана о уставности: Уставност је за Турке мухамеданце убијство, и коси се са турском вером, једном речју: Устав и Авдес*) не може постојати један уз другога.

Сваки иоле свестан и интелигентан Турчин види, да је то све обмана од стране потплаћених, ну шта може, за сада мора да ћути и да очекује до лепших дана и лепше прилике.

На неисказани број депеша као и званичних аката упућених од одбора Младотурака овдашњим беговима и првацима, да би усвојили канони есас (устав), све је оглухело и никако да се усвоји, још мање предузме акција, а остали сталеж налази се у чуду и пита један другога: „Зашто бегови са неколико Турака првака не усвајају канони-есас?“

Чује се са свих страна из целе турске империје, да је свуда са највећим одушевљењем и задовољством усвојен канониесас. Да су сви поданици отоманске империје, без разлике вере ступели у братски загрљај, бацили у заборав све досадашње размирице и очекују нову будућност, слогу љубав и једнакост. Као што рекох, док свуда по целој отоманској империји сви

*) Авдес умивање лица, руку и ногу при улазу у џамију.

народи пливају у радости, дотле овде народу нашем живот виси о концу. — Несрећни фратри агенти „културни“ расторили су се по околинама Пећи и проповедају, — давајући доста и новаца — полудивљем сељаку, да се буни, противи и да не усвоји канони-есас, једном речју продужили су свој гадни досадањи рад.

Пре четири дана дошли су овамо неколико официра Младотурака. Међу овима били су и Мудериз кадија и познати наш Србин Илија Поповић правник. Официри су држали врло дирљив говор на турском, а Поповић на српском језику.

Патриотска садржина језгровитих говора им, која је била посвећена искључиво једнакости и слободи свијух народа наше Отоманске Империје, прихваћена је у народу с великим одушевљењем. Али на жалост оним плаћеницима не иде у рачун једнакост и слобода, јер тада престаје глобљење и отимање, убијање и истребљивање српског живља и српског имања — разуме се, онда престаје свако злочинство

Младотурски официри са Мудеризом, кадијом и Поповићем увидели су, да не могу свој циљ овде да остваре, те су одма још друге ноћи спремили се и отпутовали својим домовима. Са болом у души јављам и ово, да су за времена избегли, иначе су били изложени на коцку да се убију. За све ово, што овако поступају бегови и аге, јавно се говори, да им се непрестано даје аустријски новац, само да кваре ред и поредак.

Да би се и кад најзад увео ред и завела уставност, говори се, да ће овамо послати до 6 табора војске.

Е сада, хоће ли војска доћи то је у рукама једино одбору Младотурака и њиховој доброј вољи. А није хвала Богу, као до сада, да то зависи до воље цивилних агената. Ми се само можемо радовати, да дође војска и кад би дошло само шест табора војске, смемо рећи, да ће доћи до реда. Дакле идемо да видимо! Дај Боже, да и нас пећенике, озаре ти жељени зраци слободе онако, како је то кроз целу нашу отоманску домовину синуло ново сунце.

Дај Боже, да нам овај преокрет донесе и нашу пећску патријаршију. Дај Боже, да једаред станемо и ми у ред образованог и културног света, те да збиља цело српско племе, а нарочито ми Пећанци осетимо користи од овог најновијег покрета у нашој домовини Дај Боже, да се реше и сва остала спорна питања у корист нашу. Кличемо с тога Младотурцима, да истрају до краја у овој патриотској борби! Из дубине срца честитамо им срећан почетак напретка домовине! Поздрављамо нову зору слободе! И опет кличемо: Живела домовина! Живела слобода!

Г. С Ш.

Политички преглед.

Политичке прилике у Угарској. Гроф Андраши живо ради на законском предлогу о изборној реформи. Изгледа, да ће ипак бити бирача са два гласа по варошима. Међу тим сада се ради на заокружењу нових изборних срезова. По упутству министра унутрашњих дела велики жупани у договору са политичким чиновницима у жупанијама раде на томе, да се срезови заокруже у корист мађарских странака које су сада на влади Неки жупани већ су готови с тим послом, па су отишли грофу Андрашију, да му поднесу своје предлоге. Гроф Андраши жури се, јер у октобру или новембру мора да поднесе свој предлог према датом обећању — У исто време ради и на решавању војничких питања. Ако се обистини, да ће двор попустити од својих захтева у погледу бирачког права, под условом, да мађарске странке одобре умножење војске без испуњавања мађарских захтева, онда ће и војничка питања доћи на дневни ред. Векерле је већ објавио полузванично, да ће се повећ ти трошак за војску, због чега ће Угарска морати да подигне нов зајам. Да би тај зајам био повољнији, умољена је француска влада за помоћ. Француски министар финансије био је ових дана у Будимпешти и обећао помоћ. — Треће је важно питање уређење самосталне угарске банке. Бечки листови признају, да није искључено оснивање угарске банке. — Још се говори, да ће се на јесен решити и спор са Хрватском и Славонијом Посланици из Хрватске и Славоније спремају се, да на интерпарламентарној конференцији ове године изнесу своје жалбе против угарске владе. Говори се, да Векерле и Апоњи раде на томе, да се то спречи. Зато ће отпочети преговори за примирје.

Трговински уговор са Србијом. Аустријска и угарска влада споразумеле су се, да наредбеним путем од 1. септембра о. г. по нов. кал. ступи у живот трговински уговор са Србијом. Том су се ужасно противиле аграрне странке, али без успеха. Уговор ступа у живот само привремено, док га аустријски и угарски сабор коначно не усвоје. Српска народна скупштина усвојила је већ тај уговор. Велико је питање, кад ће сабори у Бечу и Будимпешти усвојити тај уговор. Бечка дипломација хтела би још да кињи Србију. Зато јој поручује да буде послушна, ако жели да се трговински уговор коначно усвоји Нека дакле заплива у бечке воде, па ће се зар онда они у Бечу смиловати, да трговински уговор прогласе сталним. Као што се види око тог уговора биће још доста борбе.

Аустро-Угарска и Румунија. Бечки „Фатерланд“ јавља, да ће наш престолонасљедник у октобру посетити румунског краља у Букурешту. Тој се посети даје велики значај за политичке одношаје између Беча и Букурешта Због царинског рата између ове две државе, ти су односаји били до некле охладнели. Сада ће се радити на томе, да се Румуни у Румунији и опет загреју за тај савез. Посета нашег престолонаследника, треба у томе правцу да буде први корак.

Дунавско јадранска пруга. По мишљењу београдских позваних кругова отпочеће радови на дунавско јадранској прузи идуће године. Али ће се изменити траса целе пруге. Последњих дана одржаће се код Отоманске Банке, која финансира целу пругу, у Паризу уз присуство делегата Србије седнице, на којима је цела траса овако измењена Пруга неће излазити на Сан Ђовани ди Медуа. Пристаниште је незгодно и да се преуреди требало би потроши и бар 30 милијона динара. Него ће пруга излазити на Лунерско Језеро на ушћу Бојане, седам километара далеко од Сан Ђовани ди Медуа. Ту ће се о много мањем трошку моћи израдити добро пристаниште. Одатле ће пруга ићи северно на Скадар, долином белога Дрима на Ђаковицу, Лозинце, одатле долином Ситнице преко Приштине на Мрдаре-Преполац на граници Србије. На земљишту Србије неће се на досадашњем нацрту чинити никакве измене. Ту трасу је још пре препоручивао инцинир Јиречек. Пређашња пруга је била дугачка 311 километара, а ова нова је за 64 километра краћа и неће имати тунела. Отпашће и огранак пруге Скадар—Бар, а на његово ће место доћи пруга Пећ—Призрен, која ће ићи преко Ђаковице. Чује се, да влада Србије у начелу усваја овај нацрт, само ће још неке мале измене на њему учинити.

Анексија Босне и Херцеговине. „Фосише Цајтунг“ јавља, да је Аустроугарска потписницима берлинскога уговора упутила ноту, у којој тражи да се измени државно правни положај Босне и Херцеговине Разуме се, да би она желела коначно припојење. Поговара се, да је о том било речи и приликом састанка нашега владара са краљем Едуардом у Ишлу и како је тобож краљ Едуард задобивен за анексију Аустроугарска је у својој ноти изнела, како становништво Босне и Херцеговине тражи устав а она да га све дотле не може дати, док се не измени данашњи државно правни положај. Они у Бечу су се уплашили, да ће препорођена Турска сетити се свога суверенства над Босном и Херцеговином и да ће их на траг затражити. Имају и разлога да се боје. Министар спољашњих послова Турске, Тевфик паша, изразио се о том ових дана пред дописником „Берлинер Тагблата“ овако: Ми смо примили изасланство босанских мухамеданаца, које нам је изнело своје жеље за уставом и сабором, као и своју бојазан од тобоже скорашње анексије к Аустро Угарској. Тражило је и упутства за мухамеданце, који чине трећину становништва Одговорили смо им да смо засада заузети својим унутрашњим пословима. Према Аустро Угарској поступаћемо исправно и уверени смо, да ће и она водити рачуна о нашим правима. Засада пак не можемо ни давати савета ни чинити дипломатских корака.

„Омладинцу“
у Великом Бечкереку.

У 179. броју „Браника“ написали сте: „Напада дра Ђорђевића онај исти поп Паја, кога је др. Ђорђевић спасавао због неких 4000 фор., јер би иначе у бајбок дошао“. Ако за осам дана ову своју тврдњу не докажете и с пуним именом се не јавите, онда вас проглашујем за једног обичног друштвеног неваљалца и хуљу.

Што се пак тиче избора проте Страјића, о томе знају најбоље они, који су га звали да компетује. А што др. Ђорђевић сиче сад — ја га разумем, јер му је тешко у друштву Паје Ристића и поп Жарка Стакића Првог је приказивао као најгорег човека у Бечкереку и замерао мени, „како ја могу таком човеку и руку да пружим?!“ „Онда омиљеног пароха Стакића“ називао је дерикожом и човеком свакојаким, кога би требало пре бријати, него за проту бирати. Како је пак говорио Паја Ристић и отац Жарко о дру Ђорђевићу, остављам њима да се сећају — Само ако важи она народна: „кажи ми с ким си, па ћу ти рећи какав си“ — онда нека њих двојица пресуде, ко је имао право, др. Ђорђевић или они?! Др. Ђорђевић је дошао у њихово „друство“, зато и сиче на уста „Омладинца“, јер му је од увек то занат и био

У Башахиду, 14. августа 1908.

Паја Милин,
парох.

Вести из места и са стране.

Школски Савет

У понедељак 18. августа састаје се у Карловцима српски народни Школски Савет у редовну седницу

Мандићева изјава.

Из Сарајева јављају: гратски подначеоник Мандић изјавио је свечано у седници сарајевскога гратскога већа, да он није тражио анексију Босне и Херцеговине ни као подначеоник, ни у име православних и муслимана, већ само као католик у име католика Јер то су од увек биле жеље босанских католика да се Босна и Херцеговина припоје Аустрији.

Он се крије.

До недавно становао је у Руми страстан Франковац Методије Бардић — а по Јозуином рецепту ужасни србождер. Недавно тај исти Бардић добио овлаштење за земљомера у Иригу — и шта мислите — променуо одмах име у „Ђира“ и претопио се у Србина, а овамо му је највећи противник. Он као мисли; кад су Ћирил и Метод могла бити два брата, зашто да он не би могао бар по имену бити час Србин, час Хрват, како му кад затреба. Ми врло добро знамо да Бардић није променуо име из љубави према Србима, већ је то учинио из спекулације. Он се јамачно овако домишља: Овде сам међу Србима, не смем им се као противник показати, паметније ће бити да се покажем као пријатељ им — јер се хрватовањем међу Србама неће дати живети И тако онај, који је све до скора био крвни непријатељ Србину, дошав међу Србе, гради се Србином, чини се патриотом, а таји своје право порекло. Све ово чини из спекулације Нама су опаснији непријатељи, који се крију, него који нас отворено нападају. Ових се клонити можемо, док потајни непријатељ с нама једе и пије, у наша друштва залази — и када све потанкости упућен буде дошаптаваће својим једномишљеницима а на штету нашу. Зато будимо на опрезу.

Патриота.

Толстој оболео.

„Новоје Времја“ добива глас из Јаснаја Пољане, да је Толстој опасно оболео и да је на умору. Толстој је иначе челичнога здравља, и ма да је у тако дубокој старости, редовно је излазио на коњу у шетњу. Чује се, да су га и сад једва натерали, да послуша лечничке савете. Глас о ње-

говој болести немило је дирнуо цео образовани свет, а нарочито интелигенцију Русије, која се спрема да величанствено прослави 10 септембар као дан навршења осамдесетогодишњице му.

Српска ратарска забава у Нов Саду.

На Велику Госпојину приредило је новосадско српско ратарско певачко друштво под управом св г хоровође Цвете Михајловића забаву с игранком у просторијама гостионице код паробродске станице. Забава је била врло добро посећена. Заступљени су били сви сталежи, а било је и гостију из околних места. Програм је врло добро изведен. Певачки збор није велики, али добро дисциплован. Под управом Цвете Михајловића отпевао је мешовати певачки збор све песме у програму врло лепо. Публика је дала израза своме одобравању бурним тапшањем. Чланови и чланице овог редног друштва, приказаше шаљиву игру „Пркос" на опште задовољство. Њихово певање и играње на свршетку ове шаљиве игре, раздрагало је одушевљену публику, па су морали и до понове уз бурно одобравање. Од великог је утиска била жива слика, у којој је приказан ратарски сталеж на послу. Игранка је текла у најбољем расположењу до зоре. И забава новосадског ратарског певачког друштва доказала је, да је наш ратарски сталеж схватио своју задаћу, па се са осталим сталежима показао у раду на просветном пољу. Цвета Михајловић и његов врсни певачки збор, заслужују признање за овакав племенити рад Ми смо уверени, да ће они истрајати на том путу, а успех несме изостати.

Забрана аспинта у Швајцарској.

Становништво Швајцарске је народним гласањем донело закон, да се од 1910. године у целој Швајцарској не сме више ни продавати ни производити ни увозити апсинт 236 хиљада 582 гласача је гласало против, а само 135 хиљада 888 за. И тако је у Швајцарској пала сасвим одлучна реч против алкохола, док остале државе осим Енглеске, не смеју да загризу у то тугаљиво питање, бојећи се да не смање своје приходе.

Мост код Тителa.

Прекјуче имали су овде у Новом Саду, у хотелу „Јелисавета„ конференцију солгабирови, општински кнежеви и бележници из оба шајкашка среза. Предмет саветовања им је био: грађење моста преко Тисе код Тителa. Решили су, да управе молбу на угарску владу, да грађење моста што пре отпочне Молбу ће влади поднети нарочито изасланство.

Конвенција о издавању злочинаца између Португалске и Сједињених Држава.

Између Португалске и Сједињених Држава Северне Америке склопљен је уговор о издавању злочинаца У уговору се наводи нека 22 случаја, кад држава има да изда стране злочинце Политички злочинци се не сме у издавати Атентати на стране владаре или главаре не сматрају се за политичке злочине, те се према томе атентатори имају издати

Гроф варалица.

Пред судом у Хебу (Чешка) лежи једна занимљива афера. Читава се афера одиграла у Карловим Варима. Гроф Стараи, познати мађарски шпортиста из Будимпеште, картао се недавно са три богата Руса у једном готелу у Карловим Варима. Руси су том приликом изгубили нек лико хиљада круна. Дошл је до бурне свађе између ове четворице карташа, јер је гроф Стараи варао. Гроф Ста ai се наравно нашао увређен, али онда га је нестало из Карлових Вари заједно са увређеном чашћу. Преварени Руси подигоше криминалну тужбу Полиција је у петак ухапсила грофа у Будимпешту и предала га суду у Хебу. Како је установљено, гроф Стараи оптужен је и ради других превара.

Брзојави „Застави"

Стигли 16. августа.

Нова коалиција.

Будимпешта. Посланик Милан Хоца написао је чланак у „Словенском Тиждeнику" да ће народносна странка са сељачком странком, радикалном грађанском странком и међународном социјалистичком странком на јесен склопити коалицију у корист изборног права „Непсава" у име сељачко демократске странке одобрава тај смер.

Истрага

Будимпешта. У ствари катастрофе у Кошутовој улици спроводи се истрага Утврдило се да је једини виновник пожара Петрр Грајс који је јуче умро у шпиталу. Стање рањеника врло је тешко.

Одговорни уредник: **Константин Брадваровић.**

ПОМОЋ ОД УКВАРЕ. Иде косидба и жетва... тешкд послови. Многи људи пате од укваре. У својој невољи кад жетва дође а они купују ма где и ма какве потпасаче поред којих исто тако још и горе шлопате него пре. Није доста само потпасач од укваре купити, и новац избацити, него треба од њега и помоћи имати Међу тим познато је већ од 40 година да су једино ЦИГЛЕРОВИ ПОТПАСАЧИ хиљадама помогли. Зато што он не држи готову у фабрици збубану робу, него потпасаче сам по свом начину и проналаску изготовљава. Његовим се потпасачима човек бар може помоћи и без бриге радити. Дакле сваком којем је потребна помоћ од укваре, нека се јави што пре на њега картом, а Циглер ће му одговорити шта да му се пише и јави, па да мо[illegible]ачном сигурну помоћ пружити. Адреса је:

AUGUST ZIEGLER
Novi Sad, (Ujvidék) 386 23—26
преко пута од це тралне банке № 21.

Sanatogen

врло потребно средство за снажење и освеживање оних који се осећају уморни и невољни као и уопште за

нервозне и слабе.

Више од 760 професора и лекара најбоље препоручено средство. Добити се може у **апотекама и дрогеријама.**

Књижице бесплатно и плаћеном поштарином разашиље

Bauer & Comp.
797 6-8 Berlin S. W. 48.

KALOGÉN
BRÁZAY SÓSBORSZESZ
FOGKRÉM és SZÁJVIZ ★

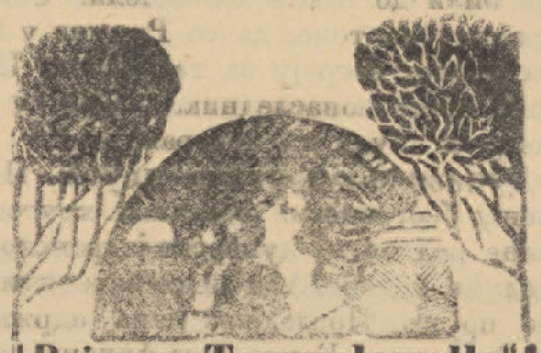

Рojички „Tempelquelle"
ствара прохтев, усавршава варење и регулише столицу.
Велико стовариште за Угарску:
Josef Hoffmann,
Budapest V. Bathorygasse 8.
97 4 4

6108 1908. tk. szám.

Árverési kérvénye Grosz Hermann ujvididéki bejczégnek Zsivancsev Markó tündéresi lakos ellen

Póthirdetmény.

A titeli kir. járásbiróság mint telekkönyvi hatóság közhirré teszi, miszerint Mangsch Albert ügyvéd titeli lakos végrehajtatónak — Zsivancsev Markó (nős Bogdánov Miliczával) tündéresi lakos végrehajtást szenvedett elleni 38 korona 50 fillér s jár. iránti végrehajtási ügyében a 4405/908 szám alatt kibocsátott árverési hirdetményben a tündéresi 306 sz. betétben A † 4. sorsz 881/4 hrsz alatt felvett ingatlan 900 korona kikiáltási árban 1908. évi szeptember hó 1 napjának d. u 3 órájára kitüzött árverés az 1881 LX. t. cz 167. § a alapján Grosz Hermann ujvidéki bej. cég végrehajtató érdekében is 600 korona tőke követelése és járulékai kielégitése végett megtartatni fog

A jelen kérvény költségei 29 korona 75 fillérben megállapittatnak s az árverés fenti betétben feljegyeztetni rendeltetik.

Kelt Titelen, a kir. járásbiróság mint telekkönyvi hatóságnál 1908. évi junius hó 1 én.

Zamavics István
kir. járásbiró

1098 1—1

Светозар Личина
из Шида, ● потребује једног
Кабаничарског момка
преко целе јесени и зиме уз добру плату, ступити у посао може одмах. 1104 1 3

ПОМОДНОЈ МАНУФАКТУРНОЈ ТРГОВИНИ
Филипа Николића
у Земуну
потребује једног старијег и два млађа
помоћника
ступање одмах или са 14 дана. 10991—3

1842. szám — 1908. végrh.

Árverési hirdetmény.

Alulirott birósági végrehajtó az 1881. évi LX. t.-cz 102. §-a értelmében ezennel közhirré teszi, hogy a zsablyai kir. járásbiróságnak 1907 évi V 1272/1. számu végzése következtében Dr. Gavanszki Tivadar javára Dobanovacski Pája ellen 200 K s jár. erejéig 1907 évi november hó 1-én foganatositott kielégitési végrehajtás utján le- és felülfoglalt és 398 koronára becsült következő ingóságok, u. m: lovak, kocsik, kukoricza, szalma, széna s a t nyilvános árverésen eladatnak.

Mely árverésnek a zsablyai kir. járásbiróság 1908. évi V. 1272/7. számu végzése folytán hátr. 200 korona tőkekövetelés biróilag már megállapitott költségek erejéig, az árverés alperesek sajkásgyörgyei szállásán leendő megtartására 1908 évi szeptember hó 1-ső napjának délelőtti 10 órája határidőül kitüzetik és ahhoz a venni szándékozók ezennel oly megjegyzéssel hivatnak meg, hogy az érintett ingóságok az 1881. évi LX. t.-cz. 107. és 108 §-ai értelmében készpénzfizetés mellett, a legtöbbet igérőnek, szükség esetén becsáron alul is el fognak adatni

Amennyiben az elárverezendő ingóságokat mások is le- és felülfoglaltatták és azokra kielégitési jogot nyertek volna ezen árverés az 1881 évi LX t.-cz. 120. § értelmében ezek javára is elrendeltetik.

Kelt Zsablyán, 1908. évi augusztus hó 17. napján

Szaghmeister D.
kir bir. végrehajtó.

1095 1—1

Књижари и штампарији
Учитељског Деоничарског Друштва
„Натошевић"
у Новом Саду
треба одмах 2 шегрта,
један за књижару и један за штампарију.
Деца која су свршила 5 или 6 разреда основне школе или 1—2 разред гимназије имају првенство. 1094 1 2

Шпецерајски
ПОМОЋНИК,
који говори српски, немачки и мађарски а који 2—3 године сервира, може добити место од 15 септембра п. р. к код
Sáfrány Lájos
Török Becse
1093 1—3

ГВОЖЂАРСКА И ШПЕЦЕРАЈСКА РАДЊА
ЛАЗАРА М. ЈАНКОВИЋА
у Тителу
потребује 2 СТАРИЈА ПОМОЋНИКА,
ДОБРЕ ДЕТАЉЛИСТЕ
Рефлектанти који су у обе струке вични, а уз то српски, мађарски и немачки говоре, имају првенство. — Ступање одма или кроз 14 дана. 1102 1—3

ТРАЖИМ марљивог САМОСТАЛНОГ
ПОМОЋНИКА
Ступање одмах, суботом је радња затворена. Уједно ће и један
МЛАЂИ ПОМОЋНИК
бити акцептиран. — Оферти са ознаком плате на
Ignatz Raiter és Fia
Tör. Becse.
1103 1—2

ТРАЖИМ ЗА МОЈУ
модно и просто мануфактурну трговину
2 ВЕШТА ПОМОЋНИКА
или ДЕЛОВОЂУ, који је вичан српском немачком и мађарском језику. Потпуно снажни нека пошаљу своје оферте одма или најдаље до 20. септембре на
Markus Bondy
Земун, Господска ул. 3.
1090 1—3

млађег ПОМОЋНИКА
ПОТРЕБУЈЕ
ШПЕЦЕРАЈСКА ГВОЖЂАРСКА И ДРВАРСКА
РАДЊА
ПЕТРИЋА И ЦРКВЕЊАКОВОГ
у Меленци 1101 1—3
Тражи се знање српског и мађарског језика, ступање одма или за 14 дана.

О свиларству
српских земљорадничких задруга.

У 135-ом броју „Заставе“ написао сам један чланак о нашем свиларству. У овом замерам управи земљорадничких задруга, што се без потребе, без оправдана основа пача у тако подузеће, које довољно не разуме. Стварним разлозима докасао сам, да наше поднебље нарочито у Троједници никако није погодно за гајење свилене бубе. Да ма и подједнаким условима ни близу не можемо произвести онако и онолико, као они под јужним поднебљем, јер произвођење свилене бубе код нас је са огромним трошковима скопчано. Разложио сам да наш свет за ову привредну сврху нема ни смисла. Да код нас произведена роба не може издржати утакмицу светске пијаце. Да при најповољнијим околностима — које сам ја предпоставио у Троједници више од 300.000 килограма сирове свилене чауре не може се произвести, према томе да губитак савеза на свиларству ове године мора износити 80—90.000 круна. Упозорио сам управу, да се окане зидања свилајске фабрике у Земуну, јер ова ће само на штету а не на корист бити савезу. Управа неће наћи рачуна од оних 500.000 круна, што мисли у зграде и на друге свиларске потребне сврхе уложити. Ако подузеће случајно им пропадне, и уложени новац ће им пропасти, јер подигнуте зграде тада неће уложени новац моћи накрмити. На друге сврхе исте се не могу употребити. Та ова привредна грана код нас нема никакве практичне цељи и вредности, јер случајна добит ни најмање не стоји у саразмери са оним огромним жртвама и губитцима који код овог подузећа, могу да наступе. Позив наших земљорадничких задруга није да се задругарски новац и кредит на таке сврхе улаже о чијој користи или штетности задругари ни појма немају. Од чега задруге непосредно скоро никакве хасне не вуку. Нарочито када је њихова обавеза солидарна т. ј. када по честици сви за једрога а један за све до 2000 круна одговара. И кад знамо да се на овом подузећу и милиони могу изгубити — када зараза задеси свилену бубу — као што је то већ до сада на жалост небројено пута било, а природно је да исто и у будуће лако може наступити. На послетку у мом чланку препоручио сам управи задругарства да се окане свиларства у опште. За Талијанце, Кинезе и уопште за становништво јужнога поднебља је оправдано гајење свилене бубе а не за нас Србе На агрикултурном пољу треба помоћи нашем народу. У овој грани чије је поље непрегледно — подајмо му стручне спреме и знања, па смо својој задаћи сасма задоста учинили.

Искрено да кажем овај мој чланак о свиларству нерадо сам изнео на јавност. Баш зато што сам на седници савеза у Сиригу као позван гост, на своја питања, зашто се управа савеза тако непромишљено упустила у ово несигурно подузеће, лично и то поверљиво из сасма поузданог извора дознао, да се управа задругарства овога нерадо латила. Да је она на овај непромишљен чин — мени из непознатих узрока — у оно време од једне личности високога положаја натоциљана.

Крај свега тога зашто сам моја негодовања поверио јавности, узрок је, што сам се бојао последица наведених у моме чланку. Што сам се осведочио, да је управа савеза на свиларство толико утрошила, толико се забасала у овоме своме непромишљеном подузећу, да јој је сада повући се натраг скоро немогуће — без притиска са стране. И на послетку што предвидим — може бити песимистички — да ће ово наше свимарство бити пропаст нашега задругарства. Што стрепим да наше задруге, баш са уважањем свиларства — од стране управе сасма и нехотично — не буду туђе оруђе.

Све задругаре савеза хтео сам дакле на ову чињеницу да упозорим и да прилику дам управи савеза — на општи захтев задругара — да се још можда за времена тргне и напусти овај свој непромишљени и штетни потхват, те да откаже свиларни уговор.

Одговор на мој чланак нисам очекивао, и то зато, што сам држао, да ће управа савеза сама увидети своје погрешке, те ће се у тишини трудили, да отказом свиларнога уговора целу ствар у ред доведе и тако се изнуче из овога непријатнога положаја.

Но управа савеза у своме званичном органу „Привреднику“ доиста одговара на споменути мој чланак. Но не само она, него у исто доба и хрватски званични лист „Народне Новине“.

У 167. броју „Заставе“ одговорио сам „Привреднику“ — сасвим опширно — и то ли у интересу ствари. Ма да сам уверен био да писац тога чланка свилену бубу валда ни видео није. Чланак му је сасвим неозбиљан зато овом приликом ни небавим се њиме.

У овај пар одговарам само „Народним Новинама“.

Господин др. Јован Хаџи, професор бактереологије на загребачкој универзи поводом поменутога мога чланка о свиларству, написао је једну велику расправу у 181. до 185. бројевима хрватско-славонскога званичнога листа под насловом „Свиларство у Хрватској“. Та расправа требала би да утврди односно докаже, да оно не стоји што сам ја у „Застави“ писао о свиларству, јер су моји закључци изведени на темељу — по дру Хаџији — кривих претпоставка. Према томе тврди, да су неоправдане и оне моје опаске, које сам изнео против рада Савеза српских земљорадничких задруга у ствари задругарскога свиларства.

Наведена расправа професора дра Хаџије врло је опсежна. Ну ипак писац у њој није изнео ништа новога. Историју свиларства написали су одавна многи признати стручњаци, и то лепше, прегледније но што је написана у овој расправи. Зато држим, да је др. Хаџи промашио своју цел. Др. Хаџи се подухватио, да докаже, да је по савез земљорадничких задруга корисно, да се бави свиларством. За задатак је себи ставио, да обори моје опаске, које поричу рентабилитет таком подузећу. А овамо се у својој расправи бави свачим другим, само не оним, што је себи ставио у задатак.

Моје разлоге наведене против свиларства савеза земљорадничких задруга др. Хаџи није оборио ама ни за јоту. Није ни покушао да их обори, шта више наводима појединих страних аутора о свиларству изнео је таке разлоге, који још поткрепљавају непобитну истинитост мојих тврдња.

Писац се у својој расправи само „ограђује“, да су моје тврдње истините, иако не може да исте побије стварним разлозима. Тражи смер (тенденцију) мога писања. И то чини сасвим оправдано, као што је оправдано, кад и ја то чиним у његовој расправи. Смер је мога чланка о задругарском свиларству: да се ова српска установа, наше задругарство, не само очува, него још и већма развије, унапреди Српско задругарство велика је чињеница у привредном животу нашем. Зато сви морамо пазити, да се оно очува, а нипошто можда упропасти.

Наше задруге са солидарном одговорношћу (сви за једнога а један за све) носе велику материјалну ризику и одговорност. Огромна њихова снага лежи баш у овој узајамној одговорности. И та снага, ако се њоме мудро рукује, може српски живаљ јако да унапреди, али тако исто и да упропасти са несавесна рада и шпекулативних подузећа.

Боље нека се наше задруге лагано развијају, али на сигурној основи, него брзо путем шпекулативних и несигурних подузећа. Лагани напредак никад није штетан. Али један непромишљен покушај може не само упропастити све што је донде створено, него је у стању и доцнија поколења унесрећити и утући за навек. И кад све то знамо, чудно може да изгледа, да баш браћа нам Хрвати ломе копље, да наше задругарство загази у једну таку ризичну, несигурну ствар. Ја сам пак сасвим начисто о братској благонаклоности Хрвата баш као што су и они начисто са смером мога чланка. Ми се сасвим разумемо.

У овоме своме чланку бавећи се расправом дра Хаџије, обазирући ћу се у њој само на оно, што је његово оригинално и то ћу покушати и да оборим стварним разлозима. На остало пак нећу се осврћати, јер су то све ствари давно познате.

Пођимо редом.

Писац своју расправу дели на три дела.

У првом делу говори: О темељним увјетима свилогојства у Хрватској.

Овде тврди да се свиларство у Хрватској налази сада у стадију регенерације, односно да се може узети као да се тек уводи свилогојство. То међутим не стоји, јер свиларство у Троједници има своју прошлост. По професору Дудану пре неколико деценија прилично је и напредовало. Хрватска и Славонија у оно доба у свиларству производила је до 300.000 килограма сирових чаура. Дакле тадање свиларство већ је показивало такав резултат, какав савез земљорадничких задруга скоро постићи неће. Та ено по „Привредник“-у сада у добу тако зване њихове регенерације савез ове године није могао произвести више од 100.000 килограма сирових чаура. А то на сваки начин значи велику дегенерацију (опадање) а не регенерацију.

Климатичке одношаје Горње Италије, где свиларство врло напредује хоће др. Хаџи да изједначи са климатичким одношајима Троједнице. А то дабоме не иде. Јер је клима Горње Италије непобитно блажа, и то зато, што са једне стране Алпи бране Горњу Италију од непогода и ветрова — са друге стране је пак море, које свакако јако утиче на температуру и климатичне односе њене. Но није потребно то дуго доказивати. Лика и Крбава отприлике под једним јужним поднебљем лежи са Кремоном, Пармом и Болоњом. И док је у овим покрајинама свиларство најбоље развијено, дотле на Велебиту и Капели ни коров не расте. Док под истом географском ширином на талијанској страни роде најлепши виногради, дотле је на нашој страни највећа пустош. Узрок томе је, што су споменути талијански крајеви саме равнице — а на Капели и Велебиту је сам карст (камен). Дакле овде у првом реду треба испитати корографичке одношаје — не пак искључиво метеоролошке прилике. Иначе ћемо доћи до таких резултата. какве је изнео професор др. Хаџи, који тврди да су климатички одношаји велике талијанске равнице, где лимун, неранџа, маслинка и друго јужно биље прти, исти са климом Троједнице где под истом географском ширином не прте ни трњине

Не стоји даље, да свилена буба не подлежи утицајима нагле промене у температури и то — тобож — зато, што се само у кући одгаја. Топлота се у соби само у редовним приликама може регулисати, но никако онда кад је напољу хладно односно и лед. Свиленој буби доста је да је ухвати једна хладна промаја па да скапа. А одаје где се гаје свилене бубе морају се ветрити и то што чешће, јер дисање свилаца врло брзо квари ваздух У нездравом пак ваздуху и смраду поскапаће исто тако, као да их ухвати хладноћа или нагла промена температуре.

Неоснована је и она тврдња писца, да је свиларство боље и сигурније подузеће него на пример земљоделство и друге агрикултурне гране, које су суши, тучи и другим непогодама изложене. Против суше се даје борити и то успешно интензивним радом и заливањем, а против туче осигурањем. Али против епидемије и других непогода, које свилену бубу могу да задесе, нема ни осигурања нити икаква друга лека. Истина, у свакој струци могу се умешношћу и вештином многе непогоде отклонити. Но ово начело слабо се може применути на хрватско свиларство, које по самом аутору чланка стоји „као да тек уводимо свиларство“.

Као што из пишчева аргументирања видим, он није начисто ни са произвађањем тусах свиле. Ја сам у својој расправи споменуо и тусах свилу, када сам доказивао, да има тако погодних климатичких крајева, где се свилена буба развија под ведрим небом, без икаква надзора и руковања. Професор др Хаџи опориче истинитост оваког гајења свиларства. Разуме се чини то неоправдано и неосновано, јер он не зна, да се тусах свила у много већој

количини произваћа него свила у Троједници и Угарској заједно. О том се др Хаци врло лако може уверити. Нека чита „Bolletino di Mliano“, званичан лист миланске берзе о свиларству, па ће се уверити, да тусах свила на берзи има своју вредност исто тако као год и талијанска свила, ма да је од ове четир пута јефтинија.

Исто тако и о неговању дуда професор др. Хација развео је читаву приповетку. Прича, како је наша земља тако подесна за дуд, да ми и не морамо рационално неговати га као Талијанци. Дуд у Италији ни близу није као наш, јер тамо влада филоксера на дуду. Даље да квалитет Хрватске свиле, која је свугда призната као најбоља, сведочи и добру каквоћу хрватског дуда. Ове тврдње пишчеве са свим су претеране, и апсолутно не стоје.

Вегетација у првом реду зависи од климе а не од тла. Бадава ми имамо добро тле, кад нам је клима хрђава; а на против, ако је клима добра а тло рђаво, тло се увек да поправити, но климу нико не поправи. Камо среће, да смо и ми тамо где су Талијани у гајењу дудова. О дудовој филоксери што писац прича, нећу ни да говорим, јер где би Италија у свиларству била од првих земаља на свету да јој дуд не ваља. Овој пишчевој причици не треба против доказа. А шта да кажемо о хрватској свили? Та она до данас није ни постојала, пошто је до сада помешана са угарском, ишла увек на пијацу — тим мање је дакле могла свугде бити призната као најбоља. Лепо је одушевљавати се за своје, но претераност је ипак на штету озбиљности предмета о ком се расправља. Сам писац признаје да у Троједници има дудова сувише мало и да се не подрезују како ваља. Ово најбоље карактерише јадно стање свиларства у Троједници. Угарска влада за тридесет година са својим ауторитетом и званичним органима, није могла спровести обавезно гајење дуда, како ће то сад наједаред савез учинити, коме ни близу не стоје на расположењу она средства, којима располаже држава. Познато је, да држава поред свог новца и уплива са 30 година у Троједници није могла скоро ништа да постигне. Писац тврди да државни органи нису били добро плаћена и нису разумевали ништа. И ова тврдња самога писца побија. Јер кад држави није било могуће скупо особље држати, које је спремно и школовано — како ће бити могуће једној привредној задрузи то чинити, која се од потура сиромашних задругара издржава. По Привреднику плата и сви издатци главнога надзорника не износи ни 4000 круна. Према томе колишна је плата и издатци осталога особља. Тако зар изгледају ти добро плаћени и стручно спремни органи задругарства? Ја држим да господин писац и сам не мисли озбиљно. Држава иако наплаћује, она се мора бавити том привредном граном — ако ништа за друго, а оно бар зато, да је одржи. Она шта више и на то мора да пази, да дотични свилогојац толико заради да не изгуби вољу за тај посао — ма је то одмах и жртава стало. То наш савез разуме се, не може чинити Експериментирати, стварати ризична подузећа, то може себи дозволити држава, којој по милијона или још више изгубити на општој ствари није новац — а не наши сиромашни задругари који се таворе о кори црна хлеба. У опште по мом схватању писац целу ову ствар врло идеално схваћа. Као што видим, новац код њега не игра главну улогу. Он доктринално у рукавицама расправља сва ова питања, без да сме да уђе у суштину ствари. Најмање пак да обара оне разлоге а начелне основе, које сам ја поставио.

Универзитетски професор др Јован Хаци у другом делу своје расправе о свиларству говори о „Свиларству у Хрватској и Славонији.“

Одма на почетку противречи сам себи. Наиме, у првом делу своје расправе тврди да су органи угарске владе тако забаталили свиларство у Троједници, да целу ову установу имамо сматрати за такову, као да је сасвим на почетку. У овом пак делу расправе своје са стеченим искуством хоће да одбрани рентабилитет овога подузећа против моје „песимистичке бојазни“. А овамо и сам тврди, да нити Боте, нити Мари, па ни други као приватни подузетници у Троједници нису у стању били организовати свилогојство и то баш зато: јер им се са никоје стране није помагало.

Да учврсти ове своје тврдње у погледу успешнога свиларства позива се на неку локалну расу свилаца, и то по њему, већ само по себи може служити јемством за могућност успешнога свиларства у Троједници. Међутим је утврђено, да је око 1848-е године баш споменута локална раса од заразе corpusili) свилене бубе у Хрвасткој и Славонији сасвим упропаштена. Даље, да се рационално свиларство тек око 1880 —90. године почело гајити. Наиме да на овом пољу има највеће заслуге угарска влада и њени органи. Као на пример државни главни надзорник Милош Курајић, који је у Митровици у оно доба на ширењу ове привредне гране неуморно деловао. Утврђено је, да онај резултат што по Дудану цитира др. Хаци није могао постојати баш усљед локалне расе у којој он тако велику будућност хрватскога свиларства види. Данашњи научни и практични опити ове његове тврдње обарају, јер нарочито за тим иду, на то нас уче да локалне расе никад не гајимо. И то из тога разлога, што баш аклиматизиран свилац подлеже најбрже и најлакше свакој зарази. Осим тога што се дегенерура и тако како по каквоћи тако и по количини неподесно упливише на успешан развитак ове привредне гране. Зато се и данас купује потребно семе за нас из Тирола и других иноземних места и то по скупе новце, баш из поменутих разлога.

Писац, у току расправе критикујући угарско свиларство тврди, да је за време угарскога државног режима заслужба на свилогајству била по све мала. Прво, јер је због нерационалнога гајења свилаца успех био у опште слаб. Друго што су откупне цене биле до пред кратко време врло ниске. Одгајивач није могао заслужити више од 25 круна. Према свему томе гајење свиларства се дакле није исплаћивало.

Ове тврдње аутора не требају коментара, јер њима и сам писац посведочава истинитост мојих тврдња Тим пре, што нико не мисли озбиљно, да ће Привредник увести рационално гојење свилаца, када мађарска влада поред свих својих могућих средстава, није га могла увести. Даље да ће савез као приватан подузетник веће цене моћи давати одгајивачима него што је држава давала, а она је милионе утрошила само да ову привредну грану подигне. И сам аутор у току своје расправе признаје, да је савез ово цело подузеће онако на врат на нос примио. Да добра и спремна особља нема ни данас. А не каже начина, по коме би одгајивач могао толико произваћати, да му се ова привредна грана и исплати. Тек нећемо за готов новац примити ону пишчеву приповетку, да је 1897. године хрватска свила — која тада као такова није ни постојала — у Лиону добила прву светску награду. Та тврдња и да је истинита — као што није — и онда још не значи, да се свиларство подузетницима мора исплатити.

Ко познаје поступак при стављању производа на једну изложбу, тај врло добро зна, да цело излагање није индустријално. Даље да редовно изложени производи нису прави типови продукције. Та већи је резултат продукције, када средња количина заступа већину продукције, ма прва класа продукта и мања била, него кад је средњи продукт незнатан, лош пак превлађује, а овамо први квалитет већи од онога, где је средњи продукт у највећој количини.

Исто тако неосноване су и оне тврдње, да је угарска влада хрватске чауре рђаво наплаћивала. Даље да је угарска влада на продукцију од једног милиона килограма чаура подиглк 7 фабрика. А тобож у Троједници, где се просечно 250.000 килограма сирових чаура произваћа, ни једну. Не стоје ове тврдње нарочито и зато, што је Угарска просечно, дакле и 1907. године произваћала до два милиона сирових чаура. Троједница пак није никада произваћала ону количину, што писац тврди, јер и по признању Привредникову овогодишња продукција сирове чауре не износи ни 100.000 килограма. Да је пишчева тврдња истинита, онда угарске фабрике не би могле ни за своје потребе произваћати доста материјала, а камоли још и у иноземство продавати. Ово смо вољни увек и доказати.

Без основа је даље и она басна, да један килограм хрватских чаура даје 439 грама свиле. Онај који иоле има појма о свиларству, тај зна, да најизврсније талијанске чауре не могу по килограму дати више од 300 грама свиле. То је тако исто, као кад би се ко издавао за стручњака виноградара, па да тврди да је у стању од 50 кила грожђа произвести 100 литри вина. И то би вино изгледало, као она печена ракија без казана. Ја се доиста чудим, да професор др. Хаци, који је као стручњак у овом погледу прилике имао и покушаје чинити, може оваке тврдње као озбиљне износити на јавност. А још више, да он држи, да ће се у Хрватској и Славонији још и већи резултат моћи постићи, ако се талијанска и француска пасмина овде код нас одомаћи. Та он баш као стручњак треба да зна, да се свака аклиматизирана свилена буба баш код нас брзо дегенерише, јер није у стању да се опре икаквој непогоди и зарази.

Прелазећи аутор на садању у приватној режији започету епоху хрватскога свиларства, предлаже да се приватан подусетник после овога једногодишњега покушаја одлучи, да са хрватском владом склопи коначни уговор. Стварне разлоге, који би рентабилитет овога подузећа доказали, у опште и не износи. Тек ако таковима не сматра оне своје енунцијације, по којима је савез без икаква сигурна особља ушао у ово подузеће, под најнеповољнијим околностима, без икакве спреме и приправности. Он само једно тврди, да онај који његово мишљење не дели, тај је тонденциозан.

На ово последње одговорићу му, но мало доцније. Сада пак пре него што бих оценио оправданост његових исказа, нешто ћу га запитати. На каквој је основи улагао подузетник с почетком пролећа, дакле још пре кампање оне огромне инвестације у земунску фабрику и друге сврхе подузећа. Подузетник, дакле управа савеза, која онда ни појма није могла имати, да ли хрватско свиларство има смисла за савез, па дакле на основу каквих је разлога у једно сасвим туђе подузеће улагала новац задругара. Или мисли ли писац, да ће земунска свилара, када се у њу 500.000 круна утроши, без државне потпоре моћи напредовати? Је ли му познато, да угарска влада своје свиларе само да их држи под багателу даје у закуп приватним подузетницима? Да она од уложенога новца ни два постотка камате не вуче? Дакле она која наплаћује на своје свиларе, нема хасне од самога свилогојства, а како мисли изгледати савез, када од своје зараде без ичије потпоре и по скупо узајмљени новац хоће све трошкове да подноси, а уједно и да новац уложен зидање зграда амортизира?

У своме чланку, који сам пре месец и по дана писао, претпоставио сам, да су услови гајења свиларства најпогоднији у Троједници. Да ми нико пребацити не може, да сам тенденциозан према хрватском свиларству, претпоставио сам, да ће приватан подузетник у стању бити 300.000 килограма сирових свилених чаура произвести. Те према томе рачунајући са тадањим берзанским ценама свилених чаура, установио сам и то на најлојалнијој рачунској основи, да губитак савеза за ову годину мора најмање износити 80—90.000 круна.

Но слика се целе ствари сада у толико променула, што ми писац др. Хаци ставља конкретна дата на расположење. Дакле на новој основи, на оној коју ми је он дао, доказујем непобитне истинитости мојих тврдња.

И то прво: да ће савез, ма да су се берзанске цене свилених чаура у потоњи месец и по дана — када сам ја мој чланак написао — у њихову корист јако, и то може се рећи неочекивано повољно поправиле, — и поред свега тога још велики губитака имати. Друго: и то чисто на осрову исказа др. Хације, да је ово подузеће, како савез мисли да води, чисто спеку-

чативно. Наиме да се на њему у року од 30 дана сто до двеста хиљада круна може зарадити, исто тако, као и изгубити. За исти рок обогатити се или сасвим пропасти.

По исказу професора др. Хаџије ове године у Троједници произведено 230.000 кила сирових чаура. Од овога је добивено 76.666 кила сувих. Те чауре стају подузетнике, по тврдњи пишчевој, девет круна по кили, што износи 689.994 круне. Ова чаура по берзонском курзу од 19. августа, не рачунајући подвозне трошкове до Милана, под најугоднијим условима вреди, и то од 76.666 килограма:

1.) 40% као квалитет „екстра“, по кили 10.25 франака = 314.060 франака;

2.) 40%, као секундаран квалитет (carto), по кили 9·25 франака = 283·420 франака;

3.) 17% (cartella morti, machiati) по кили 5·5 франака = 71.610 франака;

4.) 3% пак што остају јесу „dopi“ галете по кили 2·5 франака = 5745 франака. Ово све укупно износи 674.835 франака. То је рачун по курзу од 19. аугуста. Рачунајући франак у 95·2 потуре, то износи 642.442 круне. Сада када одузмемо ово од гореспоменутих 689·944 круне, што по исказу др. Хаџије подузетника стају галете, губитак је 47.552 круне. То је рачун. Ко неверује, нека рачуна и он, паће се уверити да је тако, како ја тврдим. То је дакле резултат, ако подузетник сада прода своје чауре. Да их је пре месец дана продао, узмимо да је само за једну круну јефтинија била чаура, а не са два франка како то др. Хаџија тврди, осим већ напред истакнутог губитка изгубио би савез још нових 76.666 круна. Према томе подузетник не би изгубио 80—90 хиљада круна, као што сам ја сасвим лојално у првом своме чланку тврдио, него 124.218 круна и то зато, што су управни трошкови по исказу др. Хаџије много већи него што сам то ја у своме чланку претпоставио.

Није искључено, да ће се за месец дана цена сушене чауре дићи још за једну круну. У том случају савез може још и хасне имати! Но исто тако није искључено, да за исти месец дана цена галета и за две круне спадне. Тада ће и губитак износити преко 150.000 круна.

По моме схваћању није ту главно, хоће ли имати савез ове године хасне или штете на свиларству, него да ми можемо и смемо дозволити, да се наше земљорадничке задруге упуштају у тако вратоломно подузеће. Берза је за милионара а не за сиромака. Један несретан покушај, губитак 2—3 круне на килограму свилене чауре у стању је упропастити све задругаре и то за навек.

Да то спречимо, јесте намера — мога чланка. Ја не бих волео дочекати, да нпр. наша једна новосадска задруга, која на 8 честица одговара са 16.000 круна или каменичка, која на 16 честица јамчи са 32.000 круна и остале друге задруге изгубе уложени свој новац и материјално пропадну. А то све зато, што неко има ћеф да тера вратоломне шпекулације, да се игра на берзи на рачун Срба задругара.

Уверен сам, да би нашим непријатељима врло годило, да наше задруге задеси тако зло. А и браћа Хрвати не би баш плакали за нама. Има дакле писац професор др. Хаџи потпуно право, да мој чланак има тенденције. А какве, то сам мало час доказао. Браћа Хрвати, нека се баве свиларством, нека шпекулирају са свиленом бубом на берзи, колико им је год воља. Нека се на овај начин и обогате, ми им желимо много среће. Али нас нека оставе на миру. То није за нас; нама така несигурна зарада не треба.

Професор др. Хаџи тврди, да се не треба бојати, да се у Троједници произведене свилене чауре не могу добро продати. Јер само талијанским предионицама потребно је пет милијона килограма више свилених чаура, него што сама Италија може да произведе. Талијанци су дакле упућени, да у иноземству купују свилене чауре. Према томе пошто тројединичке чауре уживају најбољи глас у туђини, пласирање њихово сасвим је лако.

И у овим тврдњама је писац на кривоме путу. Колико сирова материјала једна индустрија може да употреби, не зависи у првом реду од тога, колико за ту сврху има фабрика. То је по моме схваћању сасвим последња чињеница. У првом реду потреба количине сирова материјала за једну фабрику зависи од потребе израђене робе. — Ако се тражи на светској пијаци једна фабричка роба, онда ће и фабрика набавити сирова материјала у оној количини, колико јој је потребно за израду, односно онолико колико пијачна потреба поднети може. На сваки начин не преко граница истих, јер сувишна продукција са обзиром на евентуални губитак исто је тако штетна, као и онај случај, када индустријалцу не достаје робе онда, када би је на светској пијаци уз лепу добит могао продати. Цену сирове робе одређује дакле у првом реду потреба израђене фабричке робе. Једно без другога не може се ни замислити. Јер кад се свила не тражи, као на пример ове године, бадава су ту фабрике за израду сирове робе. У таким приликама ове или привремено не раде или свој производ смањују. То посведочавају француске и талијанске свиларне фабрике.

На овај мој исказ могао би писац или ма ко запитати, како је могуће онда, да је у последњи месец дана цена свилених чаура опет поскочила, када су ове године за свилу тако неповољне конјуктуре. И на ово ћу одговорити. Узрок је овоме тај, што је сада крај старој прошлогодишњој кампањи. Почиње нова. У овоме прелазном стању због несигурности количине и каквоће нове сирове робе сваки фабрикант, који је потребује, купује је, осигурава се за сваку могућност. Услед тога цена сирове робе у оваким приликама увек скаче, дабоме и несаразмерно према цени фабричког производа. Зато ја држим, да никако нема смисла, што управа савеза и на даље шпекулира са сировом својом робом. Јер чим фабриканти покупују за своју потребу сировине, нова кампања се регукише, цена чаура ће одмах почети падати. И то по општем искуству падање цене иде увек брже, него подизање. Ту не одлучује, да ли је то чаура кинеска или хрватска.

Не могу усвојити као основу доказа пишчева, да је хрватска чаура по каквоћи боља од талијанске, ону тврдњу његову, о којој се лично и уверио, да инђијска чаура има 408·2 грама свиле, а талијанска само 399 грама. Не могу зато, јер то никако не може бити, ма да је ове опите сам доктор Хаџи лично обавио. По свој прилици писац се и овде преварио у рачуну. Јер опити професора Квајата на талијанској свиленој чаури исказују чисту свилу, а не и такозвану струзу заједно. А господин др. Хаџи, кад је инђијску свилу мерио, он је зацело у рачун као чисту свилу узео и такозвану „Strusa“ свилу. Оне отпадне свиле дакле, чија је берзанска цена тек седам франака по кили. Ако тако рачунамо онда је шта друго — но треба знати, да у тој инђијској свили има бар до 120—130 грама „струза“ свиле. Извол'те то одбити од нађених 408·2 грама, па онда ћемо видети, у колико је инђијска свила боља од талијанске; да ли није од ове знатно лошија, што је и природно.

Но све да је тако, како др. Хаџи тврди. Нека је хрватска свила нешто и тежа од талијанске, то само још не сведочи, да је хрватска боља. Јер увек остаје нам оно отворено питање, колико чисте свиле има у талијанској, а колико у хрватској роби. По свој прилици хрватска роба има 5—6% више „Strusa“ у себи него талијанска. Ово јој и цену односно вредност обара.

Свилене чауре не берзи увек се по рендити (rendement) бележе и купују. Т. ј. рендита је онај количник, који показује колико кила чаура треба да се опреде једна кила свиле. Дакле што је виша рендита, тим је јефтинија галета. У Италији није тешко наћи чауре од којих треба 3·3 киле, да се испреде кила свиле. Код нас је ово скоро не могуће, јер код прве (reale) галете наша је рендита тек 3·60—3·90 киле.

Претерана је даље и она тврдња пишчева, да се у Троједници од једне унце семена даје 70 кила чаура произвести. Та у Италији, где свиларство има 200 годишњу прошлост, нису у стању из једне унце од 55—60 килограма више истерати. Ово могу увек и са штатистиком доказати. Како мисли писац, да оправда ову своју тврдњу, кад сам признаје да је његов одгајивач сасвим неупућен. Валда не специјалном хрватском пасмином, чију немогућност смо већ доста пута образложили. Та ја тврдим, да код његових одгајивача, ма колико им семена дао, није никада у стању утврдити — баш због њикове неупућености ни то, колико је од једне унце семена произведено чаура. И то зато, што он не може ни установити каквој количини семена одговарају бубице његова одгајивача.

Она нада др. Хаџије, да ће се зарада дићи када се индустрија свиларства уведе — пред мојим очима тешко да ће се икада остварити. Ту белу врану не познајем која би дошла овамо да фабрику зида или овдашњу арендира и зато да плати више за хрватске чауре овде у Хрватској када исте у Италији много јефтиније може купити. Ја најодлучније тврдим да нема тога индустријалца, који ће без државне субвенције или икакве бонификације примити таково подузеће. Та да то иде валда би луда била угарска влада да њеним подузетницима осим опроштаја од свих могућих пореза још од сваке киле пола франка бонификације даје. Зато ту бубицу нека господа избију себи из главе. Ако на тај начин мисле зараду одгајивања подићи, та нада већ им је сада у воду пропала и то пре него што би о остварењу њеном и говора могло бити. Овоме није потребан даљи коментар. Та сам привредник је најлепше оцртао ову ствар када је сасма озбиљно тврдио да је од зараде 100·000 килограма сирових чаура ове године савез изранио 120·000 породица.

Писац ме умирује, да на овоме подузећу о губитку ни разговора не може бити. Верујем да све до ове године Троједница није имала губитка, јер губитак тројединичкога свиларства увек је угарска влада подмиривала. Она двасетогодишња штатистика на коју се др. Хаџи позива та никако не може бити меродавна, јер из ње се највише то може испоставити шта кошта, по коју је цену одкупљивала угарска држава свилену чауру. Али никако по коју је цену она исту даље продавала. Јели на тој даљној продаји било добити или губитка? Нека пита писац у Сексарду Безередија шта стају управни трошкови свиларства? па ће се уверити о дефициту. Та какво је несигурно и вабанк подузеће ово свиларство у опште најбољи је доказ што диференција цене од произведене робе у Троједници за последњи месец дана више од 100.000 круна износу. Зар на таковом подузећу не може се силни новац изгубити? Та не треба више, нека само мала зараза нађе на свилену бубу па на самом семену 72·000 крука може се изгубити, и то још онда пре него што смо једну једину чауру примили. Не рачунајући овде ни административне издатке што свакако лепих 100 хиљада круна коштају најмање.

Непромишљено речена је и она тврдња аутора, да ће подузетник, мада цене готовој роби варирају, издржати са продајом чекајући боље прилике. То није разлог, јер нико незна унапрец, хоће ли се цена роби њиховој дизати или ће опадати. Баш зато и стоји моја тврдња да је ово задругарско подузеће вабанк.

Да докажем какве су ризичке конјуктуре свиларства у мом чланку, навео сам један пример по коме је у Италији 1889. године свила са 40 франака скочила на 130 франака. Писац тврди, да у овим приликама губитак никад не терети подузетнике него увек одгојитеља. Што сасма не стоји, јер семе које подузетник само у Троједници даје кошта 72.000 круна, осим редовних административних издатака, које смо пређе већ споменули.

Др. Хаџи при крају овога зачела своје расправе очитује да је он поборник слободне трговине свиларства. И ја сам. Разлика је међу нама само та, што писац држи да се ова установа може увести преко ноћ. А ја држим да ту треба најмање стогодишња прошлост. Даље да ми Талијане и на свиларству унапређене друге народе јужног поднебља не превазићи него никада ни достићи не можемо у овој сврси. И то зато што ова културна грана код њих има једну историјску прошлост. Она се разви-

јала заједно са њима, и данашњи ступањ њен сасма одговара културном унапређењу њиховом. Лако је било створити у Италији свиларство пре 200 година, када раденичка снага онда није имала скоро никакве вредности. Дабоме лако је Талијанцима. Али шта ћемо ми јадници, кад сада тамо треба да почнемо, где су Талијанци пре 200 година били. Та видесмо, угарска влада кроз тридесет година силни је новац утукла на наше свиларство, па није дошла до ничега. А како мисли аутор са земљорадничким задругама и на новчану зараду упућеним банкама произвести ово. Та од тих институција ни једна није за то да новац троши ли за културне сврхе, него у првом реду за то да себе и своје са зарадом дивиденда материјално унапређује. То и сам др. Хаци признаје и ако не на једаред а оно бар у детајлима у својој расправи: да дудова немамо, стручна особља немамо, а свет нам је сасма неупућен за свиларску сврху.

Па кад ништа немамо, и кад то за тридесет година држава тешким парама није могла створити, шта ћемо ми јадници који ни новаца, ни терена, ни људи немамо да стварамо, а удружили смо се да на сигурној основи унапређујемо мале људе. Лепо је кад се човек труди за што многостраније унапређење своје. Но свачем има границе. Губити време и трошити новац узалуд, има онда само смисла и некако и оправдати се може кад човек из ћефа то са својит сопственим чини, а не са оним што није његово, што је туђе и што му је поверено само на савесно руковање. Зато двоструко треба очи отворити кад туђим располажемо јер нас и двострука одговорност терети.

Трећи део расправе др. Хаџије говори: „Шта треба учинити да свилогојство подигнемо“.

Као први услов за ово писац препоручује да треба образовати стручно особље. Своје људе треба да пошаљемо у Италију где ће исти потребна знања стећи. То је све лепо, то и ја тврдим, но ко ће те трошкове подмиривати? Ко ће платити то стручно особље? Ја држим да писац не дели мњење „Привредника“ који тврди да плата, путни трошкови и сви издатци главнога надзорника ни 4000 круна не износе! Јер онда и ово ће бити празна приповетка без икакве реалне основе. Но да се то доиста и учини неће то мало доцне бити? Јер да се тек сада потребно особље васпита ту треба времена, најмање две три године. Ко ће донде водити ово подузеће, које безусловно стручне спреме захтева? Та дотле може подузеће пет пута пропасти. На сваки начин и ово очитовање писца сведочи што сам и ја тврдио, да су подузетници сасвим слепо и не промишљено латили се овога подузеча без да имају људи и без да су начисто били са својим потхватом.

Писац препоручује и један „Бакалог“ за баколошка испитивања. Тврди да то некошта скоро ништа јер то се може са већ постојећим сличним заводом скопчати. Ни ова тврдња пипчева не стоји. Јер прво и прво радознао сам, који је то завод који би се тога скоро забадава примио, — друго, да се то исплаћује та и угарска би влада ваљада то учинила за тридесет година док је у њеној руци било свиларство Хрватске и Славоније. Ја нећу даље у овом погледу да доказујем исправност мога становишта. Писац нека се обрати у Сексард и тамо има један микроскопски завод за свиларство. Овај одговара овом баколошком заводу. Тамо ће се најлакше уверити да та маленкост огромних новаца кошта.

Тако је исто приповетка и она тврдња аутора да би се рентирало овде у Тројеници одгајивати потребно семе за расплод, евентуално и са лепом добити и на Балкану би се могло продавати.

Нећу да се упуштам у појединости, но питам писца, да то стоји што тврди, зашто Угарска влада, увек из иноземства купује потребно јој семе? Кад би по писцу могла ово сама одгајивати чак и на продају, и кад је у стању да жртвује и новца! Та зацело зато што се домаћа пасмина увек дегенерише, даље што онај производ који нама треба тако је мала количина, да се у опште не исплаћује новац на то давати.

Тројеници треба 300 кила семена — Италији пак 50 000 кила. Питам сад ја, ко може семе јефтиније произвести, онај коме 50 000 кила треба и толико или још већу количину произваћа, или онај који само 300 кила!

Примећујем да ми немамо ни стручна особља Дакле и за ово школарину морамо платити. О томе и да не говорим, да ми ово још и у иноземство експортирамо.

Писац је у току своје расправе тврдио да им толико локала стоји на расположењу да свилце могу држати кол'ко хоће и све донде док им се не понуде повољне цене. У овом делу расправе своје пак признаје „да им недостаје згодних просторија да би чауре ради евентуалних ниских цена и даље чувати могли.“ Шта то значи? То је доказ несавесна хаљкава рада у овој расправи. И ја тврдим, да подузетник своју робу чим је откупи од одгајивача, мора је одма и продати. И онда, ако губи на њој На почетку он штету дели са одгајивачима односно наплаћује је на овима, јер им за чауре плаћа толико, да себе осигура од губитка. Но чим он чауре откупи и на даље их држи, онда сву ризику сам сноси. Зато ја не могу доста да осудим онај поступак савеза, да он са имањем задругара тера берзанске шпекулације. Ово и сам универзитетски професор др Хаци тврди, признавјаући од речи до речи ово: „У опће је трговина са чаурама на велико спојена са становитом опашношћу (ризико).“

Сасвим тако!

Писац препоручује, да се подигне и ткаоница свиле. Ово мени изгледа онако, као кад је један имао једно јаје, па од њега кокошку и тако даље, па је на брзу руку хтео да постане милионар. Уверавам господина писца, да ту ткаоницу у Тројеници, не ми, него ни наша праунучад неће доживети. Та Угарска има седам фабрика предионица. Па ни на крај памети им није, да дижу ткаоницу Та зато треба прво материјала, и то много, даље пара и то још више Та угарско министарство трговине драговољно би дало велике субвенције да се нађе подузетник, који би наишао на удицу. Но те беле вране неме. Доиста ја не могу да разумем г. писца! Признаје да немају ни дудова, ни стручних људи, ни одгајивача, ни материјала, ни предионице а овамо пуца на ткаоницу!

Писац препоручује, да треба дизати дударе, јер дуда нема у Тројеници. Наравно треба. Односно то је требало још пре петнаест година учинити. Јер дуд не дорасте преко ноћ.

Све ово стаје уз то и новаца и то силних новаца Дабогме сад је то тешко. Кад наш свет место дуда радије сади воће. Земље своје употребљује на корисније сврхе. Или кад га већ сади а он њиме храни свиње. У опште наш сељак кад има дудова, не да да му лишће беру, хоће да му се род што лепше развије, да га може употребити за ракију

Дуд треба рационално неговати Треба ђубрити земљу где га засадимо То писац и сам признаје, шта више саветује, мада је у почетку своје расправе тврдио да је то излишно, јер је наша земља и сувише гојазна. Но ни ово још није све Дуд треба и резати. И то са разумевањем.

При крају расправе писац саветује одгајивачима, да лишће не чупају, него да гранчице секу па да тако подхрањују бубице. Ја се ни са овим не слажем, јер је то скоро немогуће. Првих 14 дана мора се сецкати дудов лист. Дакле ту о гранчицама ни разговора не може бити, Тек ако писац не мисли сецканим гранчицама хранити бубе При даљем пак одгајивању, када бисмо могли давати и гранчице, ове се не могу тако лепо послагати као лишће. Осим тога суха гранчица, кад почиње да се суши, може да проузрокује и заразу. Она је тако исто штетна као и прашњаво лишће.

Није саветно дудове садити ни уз железничке пруге, исто тако као год ни поред путева. Овом потоњем шкоди прашина Оном поред железничке пруге пак дим од угља. Даље, близу пруге железничке дуд се и не може садити, јер то закон забрањује. Но да би све и било дозвољено, опасно је по себи, јер се могу лако дешавати несреће. Зато ја са своје стране не сматрам за практичан ни овај савет писца

Лепо је, што се писац одушевљава за привредну грану свиларства. Но по мом схваћању, његово одушевљење нема никакве практичне циљи Јер оно што би он хтео, то је при нашим приликама сасвим немогуће Лепо је да се наш народ у што више привредних грана васпита Но то васпитање мора ићи постепено. Лутати по помрчини не смемо. Више вреди да наш свет у једној привредној грани васпитамо и то усавршено, него да сто ствари започнемо, па ни једну не довршимо Особито ако су та наша подузећа несигурна и опасна Таквих се чувајмо највећма, јер нам и главе могу доћи.

Др. Ђорђе Тапавица.

Ш. С. 666/през. ех 1908

Стечај.

Расписује се стечај ради попуњења четири упражњена питомачка места у стипендијској закладе **Василија Теофановића** основаној пок. Александром Теофановићем из Будимпеште за приправнике и приправнице српске учитељске школе сомборске као и једног питомачког места у стипендијској задужбини **Томе Зековића** негдашњег грађанина новосадскога за приправнике српске учитељске школе сомборске.

Стипендија из Теофановићеве закладе износи 50 круна месечно или 500 круна на школску годину, а стипендија из Зековићеве задужбине износи 400 круна годишње.

Молитељи и молитељице за Теофановићеву закладу без обзира на место рођења морају исправно доказати, да су Срби, односно Српкиње православне вере, да су сиромашног стања, да су здрави и крављим богињама накаламљени. Првенство имају они сродници тестарови, који исправно докажу, да су у првој линији потомци деде тестаровог Данила Теофановића из Крњаје било у мушкој, било у женској лози. Ако се два сродника пријаве, првенство има ближи. Ако се пак више сродника пријави који су у истом отепену род са тестаторовим дедом, то ће се приход од главнице на исте поделити без обзира, хоће ли тиме поједина стипендија износити 500 круна годишње. Само ако рођаци не би цео приход исцрпили, имаће права на стипендију и други молитељи.

Молитељи за Зековићеву стипендију морају доказати, да су Срби православне вере, припадници земаља угарске круне, сиромашни, примерног владања бар веома доброг успеха у наукама и здрави.

При једнакој квалификацији имају првенство Новосађани. Ваљано инструисане молбе ваља упутити и поднети српском православном народном Школском Савету у Карловцима најдуже до 7. (20.) септембра 1908 и уједно треба у молбеници навести камо да се достави овопредметна одлука са односним списима.

У Карловцима, 8. (21.) августа 1908.

ПРЕДСЕДНИШТВО

1085 2 3 срп. прав. нар. Школског Савета.

ЂУЛА БАУЕР

ВЕЛИКА ПИВАРСКА РАДЊА

Нови Сад, (Ujvidék)

највеће стовариште пива:

ПИЛЗАНСКОГ) прастарог извора.
БУДВАЈСКОГ) (Urquell)

Штајнбрушког првог мађарског деоничарског друштва.

Хагенмахеровог, будафокског и штајнбрушког деоничарских пивара а само у добу сезоне далеко чувено Салватор пиво

Дневно се пуни са модерним американским машинама за прање и пуњење флаша.

Поруке се брзо и јефтино обављају.

651 8—25

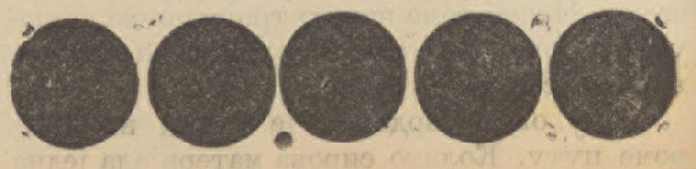

Школска деца.

У једној немачкој кући у Новом Саду, где се на захтевање и мађарски говори, могу деца која похађају овдошње школе, примљена бити, где ће имати потпуну опскрбу и брижљиву негу. — Питати ваља **Hermina Hornyánszky** Нови Сад Хаџић Цветићева улица бр. 18. 1000 3 5

ЗА ИЗДАВАЊЕ

У темеринској улици бр. 54. има дућан одмах за издавање.

У истом има све дућанске потребе а налази се на врло добром месту.

Обратити се на

Богдана Кобиларовог

1022 3—3 **Нови Сад.**

КРОЈАЧКО-АБАЏИНСКА РАДЊА

АНГЕЛИНЕ КОТУР

У ЗЕМУНУ

потребује једног од старијих

ПОМОЋНИКА.

Ступање одма. 1045 2-2

ЗА МОЈУ МАНУФАКТУРНУ ТРГОВИНУ

требам једног

ПОМОЋНИКА.

Ступање одма. Мора бити вичан српском, романском и немачком говору.

Миша Поповић

1018 3—3 **Чакова.**

Млада интелигентна

и угодне спољашности УДОВИЦА,

са мировином, врло вешта у кућним пословима,

тражи место газдарице,

код честита и образована господина, ђувегије или удовца са и без деце — Понуде нека се шаљу само са отвореним потписом на администрацију овога листа под шифром **„Fortuna“** број 21 — Дискреција зајамчена. 1070 3-3

ГВОЖЂАРСКА ТРГОВИНА

С. Адамовића Син

У Митровици

нуди најјефтиније и најбољег система

винске пресе и муљала.

За октобар о. г.

потребан ми је један млађи солидан, вредан и стручан 1032 3 3

ГВОЖЂАРСКИ ПОМОЋНИК.

За моју мануфактурну

галантериску и шпецераја трговину

потребујем млађег

помоћника.

Треба да је солидан и окретан.

Конст. Поповић

1034 2—3 **Перзез.**

Од 25. августа

почевши 50% попуста у становима и курсалон гвожђаног и блатног купатила

ДАРУВАР, СЛАВОНИЈА,

јужно железничка станица Температура извора 35°/₀—50°/₀ С. Несравњен успех код свију женских болести, оскудица у крви, реоматизма, болести живаца, нарочито исхијаса 1066 2—2

Доктор Савићевић

СПЕЦИЈАЛИСТА

са венеричне и кожне болести.

лекар одељења за сифилис. венеричне и кожне болести

ОПШТЕ ДРЖАВНЕ БОЛНИЦЕ У БЕОГРАДУ

прима од 1—3 после подне и од 1—7 у вече.

Кнез Михајлова 14.

1075 2—10

Продајем КУЋУ

у **Вуковићевој** улици бр. 26 Кућа има 4 собе, 2 кујне и шпајз и односећу се башту. Упитати код

Johan Wollep

1013 3—3 **Нови Сад**, Вуковићева ул. 26.

Недостиживо средство за негу

1525 70—100 **лица и руку јесте**

једино прави савим нешкодљиви Silva crem. Одстрањује сујетице мрље, сунчане пеге и све остале нечистоће. Најсигурније средство Може се и у јутро после прања рабити. 2 теглице 4 круне без даљег трошка ако се новац напред пошље Где се не би могло добити поручује се из

лекарне Салватор А. Ковиак Рума.

Шпецерајска трговина

Бранислава Илића

у Митровици

потребује једног млађег солидног

ПОМОЋНИКА.

Ступити може 15. септембра п. р.

1041 3—3

Поучавање у књиговодству.

Практичан метод — телељно изображење у најкраћем времену — при почетку плаћа се само један део — остатак се плаћа овде и то тек после добро положеног испита, у противном случају одричем се награде. Ученици и ученице, што су се већ јавили имају да почну посећивати курс в ђ 24. о. м. п. н.

Професор J. Моган

1011 4—5 **Нови Сад, Arany ut 11**

ЗА МОЈУ

ПОМОДНУ И МАНУФАКТУРНУ ТРГОВИНУ

потребујем

једног старијег и једног млађег

ПОМОЋНИКА.

Ступити могу одма или 15. септембра.

Светислав Ристић

1701 2—3 **Бела Црква** (Fehértemplom).

СТАН ЗА ЂАКЕ.

Једна трговачка кућа прима ђаке у стан и кост, под строгим надзором.

Ближа извешћа у администрацији „Заставе“. 1039 3—5

Потребујем два старија и два млађа

помоћника

за мануфактурну струку и једног старијег шпецерајисту. Солидни и добри продаваоци имају првенство.

Светозар Николић,

1050 2—2 Меленци (Банат.)

Офертуална дражба

Панчевачка црквена општина расписује овим офертуалну дражбу ради подизања каменитих степевица на вратима св. преображенске цркве.

Степена има око 112 курент метара, а тражи се или цепски трахит или аранђеловачки гранит и за сваку врсту имају се засебне понуде и цене поднети.

Дражбени услови и план могу се сваки дан за време званичних часова у општинској писарници увидети.

Према тим условима имају се оферти у запечаћеном писму адресовати.

Оферти се имају до закључно 15. августа о. г. у општинској писарници заједно са 5% од понуђене цене у име пишманине уз потврду предати.

Панчево, 1. августа 1908.

ПРЕДСЕДНИШТВО

1034 3—3 **српске прав. црквене општине.**

Од Ц. Кр. Земаљског Школског Одбора одобрен

● ПАНЗИОНАТ ●

са школом заједно за ученице, за више свестрано образовање

Христине Јовановић у Бечу

Wien VIII. Pfeilgasse 5.

Проспекти и најлепше препоруке стоје на расположењу. Леп положај. Собе са вима удобностима. Савесно васпитање и настава уз гимнастику. Конверзација: немачка, енглеска и француска Предају најбоље наставничке снаге.

ПРИЈАВУ И УПИС

ваља извршити што раније код управе овог пансионата, иначе се доцније пријаве после заузетих места неће уважити. 740 17—18

МЕД. УНИВ.

Др. Анте Гргурина

ординира

ЗА УНУТАРЊЕ И ДЕЧИЈЕ БОЛЕСТИ

у Опатији (Abbazia) 83 18—0

у „Vili Tiskarna“ од 11—12 и од 3—4.

Продајем одма из слободне руке

ЧАРДУ

која је на иришком друму.

Ближа извешћа даје

Лука Фриварски

гостионица код „Фрушке Горе“

1078 2 4 у Каменици.

Офертуална дражба.

Панчевачка црквена општина расписује овим офертуалну дражбу за позлату и лакирање парадних мртвачких кола.

Позлата се има извршити са правим дуплим катарин з атом (Katharinen gold) разбарија која фали има се допунити, стари лак до дрвета очистити и лакирати најфинијим лаком.

Оферти се имају до закључно 15. августа у општинској писарници заједно са 5% од понуђене цене у готовом у име пишманине уз потврду предити.

Панчево, 1. августа 1908.

ПРЕДСЕДНИШТВО

1033 3—3 **срп прав. црквене општине**

Школска објава.

У српској великој гимназији карловачкој уписиваће се за школску годину 1908/9. ученици из Карловаца 1—3 септембра по н. к., ученици са стране од 4 7 септембра; за то време држаће се напоредо поправни испити са једнима и другима ученицима.

Пријамних испита за I. разред нема, него се сви ученици у I. разред уписују привремено, а концем I. течаја неспособни ће се отпустити и вратиће им се уписнина. У I. разред уписује се на основу сведоџбе о свршеном IV. разреду основне школе и крштеног листа, репетенти на основу сведоџбе I. гимн разреда и крштеног листа. За упис у остале разреде важи последња школска сведоџба и крштени лист.

Ученици, који први пут долазе у овај завод, плаћају уписнину К 4·20; тако и они, који су прекинули учење у овом заводу па се поново уписују. Сви без разлике плаћају одмах при упису: од I—III. разр К 7 од IV—VIII. разр. К 8; школарина износи на течај К 12, и плаћају је при упису, за I. течај, сви првошколци, репетенти и приватисте, остали у року од 3 месеца за сваки течај. Добри и сиромашни ученици могу бити опроштени од плаћања школарине и за тај случај треба да понесу сведоџбу сиромаштва

Ученици, који се уписују после 7. септембра, могу своје закашњење оправдати само лечничком сведоџбом.

У школској години 1908/9. отвара се у овом заводу I паралелни разред.

1048 3—3 **УПРАВА.**

СА ЕЛЕКТРИЧНИМ ПОГОНОМ
УРЕЂЕНА ФАБРИКА

Г. СКРБИЋА

ЗАГРЕБ, Илица бр. 40.

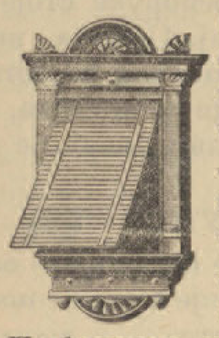

препоруча своје на гласу солидне и јефтине жалузије дрвене ткане и платнене ролете, жељезне и дрвене капке за прозоре и дућане, те моли што више пажње поклонити овој домаћој фабрици.

Цијеници и прорачуни бадава.

127 30—50

ВИНОГРАД

3½ јутра, све у роду, засађен са најплодоноснијом и племенитом лозом, свака врста грожђа за себе Вино, каквоће као што је салаксија била, са кућом, великом качаром, машинама и осталим виноградарству припадајућим посуђем, на продају.

Упитати у администрацији овог листа.

1025 3—3

АМЕРИКА.

Одлазак из **Хавра** . . . сваке суботе.
Одлазак из **Беча** . . . . сваког уторника

Путне карте могу се уз оригиналну цену добити за сваку станицу

француске линије

американске пруге.

Ближа извешћа забадава и франко само преко

француске линије 1037 2—13

Wien, IV. Wildener Gürtel No. 16.
(Gegenüber der Süd- und Staats-bahn)

МОЛИМ АДРЕСУ ТАЧНО ПАЗИТИ.

Драгутин Ненадовић

у Н. Саду.
Главна ул. бр. 9.
Телефон бр. 181.

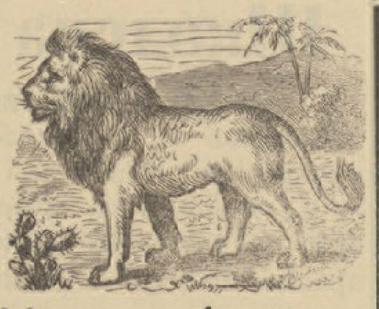

код

„Лава“

Велика шпецерајска и деликатесна

трговина.

Велико стоваришће брашна и разног сапуна, најбоље праве чисте гром есенције, најфинијег зејтина за јело. Стоваришће: шећера, кафе, пиривца, крупна и ситна грожђа, бадема, лешњика, смокава, малаге грожђа, чоколаде Бенздорф какао. — Велики избор и сваковрсних бомбона и т. д. Сваковрсних боја за кречење, лака за патосе, фирнајза и пемзле и све остале у овој струци спадајуће робе.

Разна вина, шампањца домаћег и француског, коњака, ликера. Праве сремске шљивовице. Велико стоваришће минералних вода: Гисхиблер, Кроидорфер, Роичер, Салватор, Селтерс и т. д. лековитих вода.

Пошто сам у свези са првим и највећим светским извозним трговинама и творницама и с тиме моју робу из првих извора у великим количинама повлачим, с тога ми је могуће и цене тако јефтине ставити, да се код мене свагда свежа и најбоља роба по најнижим ценама добити може.

Сваком нека је из своје сопствене користи препоручено да се за набавку робе обрати на велику шпецерајску трговину

Драгутина Ненадовића

у Новом Саду, код „ЛАВА“.

Главна улица бр. 9. преће Д. Кода.

852 10—50

ХОЋЕТЕ ДА СЕ ЖЕНИТЕ?

За даме (међу њима и такве са незаконитим дететом, телесном маном и т. д) **са иметком од 5000 до 500.000 кр.,** опуномоћени смо да тражимо мужеве. Само господа (и без иметка), која заиста озбиљно мисле и код којих за брзу женидбу нема никакве сметње, нека пишу на **L. Schlesinger, Berlin 18.** 839 9—13

За летњу сезону

стигао ми је врло богат избор

у женској и мушкој конфекцији

као и највећи избор у **женским костимима, шосовима, свиленим, вуненим и батистаним блузама**, све по најмоднијем, најукуснијем и елегантнијем енглеском и француском крају.

Послуга је уз **НАЈУМЕРЕНИЈУ ЦЕНУ** код српске фирме

П. Н. Момировића
у Новом Саду,
Главна улица бр 3.

1020 52 52

Снижена цена
ДРВИМА ЗА ГОРИВО.

Част нам је п. н. публици до знања ставити да смо нашим васколиким планинским дрвима за гориво, од 15. августа о. г.

цену знатно снизили

нарочито пак дајемо **прву класу букових цепаница метарски фат по К 32 а вагон за К. 160**

Извршну другу класу. букових цепаница по К. 28 метарски фат. са наше дваре на рибној пијаци бр. 12.

Браћа Шварц
Нови Сад.

1054 2—2

„ПРИЈАТЕЉ“

једино чисто српско православно друштво

исплатило је

50.000 К.

наследницима завештача својих.

ПОЗИВАМО

САМО Србе и Српкиње православне вере, који су здрави, пунолетни, или који нису преживели 52 гу годину живота свога, да се уписују у наше друштво.

ОДМАХ

издајемо друштвене обвезнице на 2000 К. чим који пријавник пошље у име уписнине и чланарине 8 К.

ПОЖУРИТЕ СЕ

са пошиљком уписнине, чланарине и своје тачне адресе.

НА ЗАХТЕВ

шаљемо тисканице и опширнији обавештај. Савесним скупљачима чланова, даћемо пристојну награду.

управа друштва „ПРИЈАТЕЉ“
„BARAT“ szerb egyesület SZEGED.

689 12—12

Девојачко васпиталиште
СВ. МАЈКЕ АНГЕЛИНЕ
у својој кући.

Дарежљивошћу својих највећих добротвора **Лазара и Софије Дунђерски** преселило се **девојачко васпиталиште св. Мајке Ангелине** у Будимпешти **у своју кућу**, у средини крестонице, уређену сасвим према **васпитним и здравственим** циљевима за 30 питомица.

Пријаве прима, обавештаје и програме даје:

СРП. ПРАВОСЛАВНА ПРОСВЕТНА ЖЕНСКА ЗАДРУГА
СВ. МАЈКЕ АНГЕЛИНЕ.

Адреса: Budapest IV. Váczi utcza 63 szám.

982 5—20

Најопсежније јемство!
Повољни услови за плаћање!

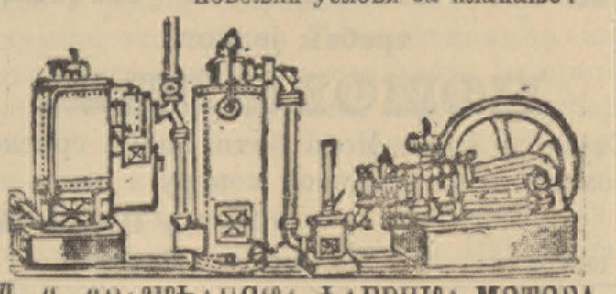

Д. Д. ДРАЖЂАНСКА ФАБРИКА МОТОРА

(A. G. Dresdner Motorenfabrick)

једна од најстаријих и највећих

ФАБРИКА МОТОРА

лиферује најсавршеније, трајне, тачно припознато и сигурно функционирајуће и који са мало трошка раде

МОТОРЕ ЛОКОМОБИЛЕ

за увлачење гаса, за бензин, за плин, за олај, за ацетилен.

704 11—20

Главно заступство и стовариште
GELLÉRT IGNÁCZ és Tsa Budapest Terézkörut 41.
Телефон бр. 12—91.

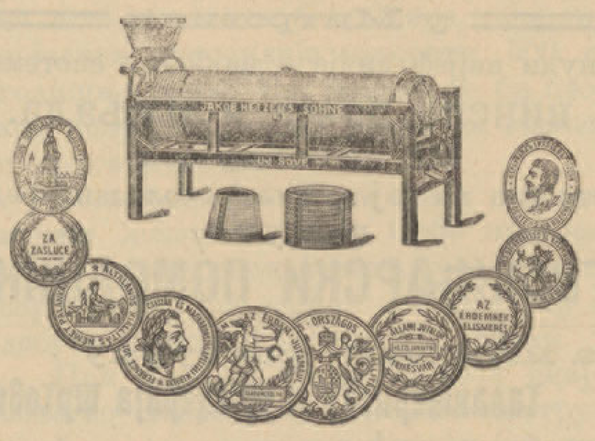

Јакова Хецела синови,

НОВЕ ШОВЕ (Бачка)

ПРОИЗВАЂАЧИ ТРИЈЕРА.

Овај **чистач (Тријер)** *чисти ишеницу од јечма, зоби, кукоља и гадорице*, а нарочито од *сваковрсног дивљег семења*, било ово већег или мањег зрна.

На захтев шаљемо наш ценовник свакоме бесплатно.

Jakob Hetzel's Söhne
(Uj Sove Bácska).

889 6—10

Школске књиге, учила и писаћи прибор

има у великом избору потписана књижара.

Исто тако велики избор разних других дела из свих грана књижевности, уз то слика, музикалија, икона.

Послуга је брза и тачна, а цена умерена. 1081 2—5

Молимо да се не адресује на фирму **Браћа М. Поповић**, јер под том адресом не долази наруџбина одмах у нашу радњу.

Адресује се једино на

Књижара и штампарија „НАТОШЕВИЋ“ учитељско д. д. у Новом Саду.

КАНЦЕЛАРИЈА

за трговачки и менични инкасо,

МИТЕ ДРАГУТИНОВИЋА

Београд, Краљев Трг бр. 13.

Врши: инкасо за потраживања трговачка без процеса и са процесом, и прима процесе о наслеђу;

Информише: о разним индустријским предузећима, државним лицитацијама и жиговини;

Пласира: новац комитената на имања у Београду; интабулација прво место а камата на мање суме 12% — а веће 10%.;

Продаје: комплексе земаља и шума од 200–300 хектара; куће, пиваре и хотеле са рентом од 5% до 10%.;

Модерни парни млин најновијег система и млин на реци са турбином и падом воде са висине од 3 и по метра а на случај јаких мразева постројена је локомобила од 45 коњ. снаге. Парни млин самиље 12.000 килограма пшенице фино сејано, а на реци 10.000 килогр. за 24 сахат, оба на простору од 24 хект. земље прве класе, са зградама и магацинима, који се поред млинарског шпекулативног посла могу употребити за фабрику — прераду кудеље, — конопље, јер воде има у изобиљу. Имање је удаљено од жељезнице на један сат. За имања не мора се сав новац полагати.

Награду за све послове наплаћује врло скромну и то:

По свршеном послу или процесу. 909 5 10

НА ЗНАЊЕ

г. г свештеницима и учитељима!

Све тисканице

могу се добити за **српске вероисповедне школе** и то: **Дневник** о похађању свакидашње школе **Записник** о свршеном школском раду **Дневник** о похађању повторне школе. **Школске сведоџбе** итд.

За комуналне и државне школе и деч а зававишта: E ömeret le és mul sztási napló. Felvételi napló. Foglalkozási napló. Felvételi jegy Látogatási napló. Kisdedóvodaköteles gyermekek névsora stb

За парохијска звања: породични (домовни) **протоколи, изводи и протоколи** крштених, венчаних и умрлих, **изводи,** снабдевени на полеђини са мађарским преводом, **додатак инвентару уверење, извешће и испит, књижице** за прирез и уплату парохијала и верозаконских прино а, као и **књ жице** за уплату црквеног зајма и т. д.

Све горе наведене тисканице штампане су на изврсно финој хартији.

Ос бито препоручујем **Српску читанку** од Мите Ђорђевића, коју је примио СНШк. Савет за I. и II. разред виших девојачких школа Цена је књизи тврдо укориценој 1 К.

Исто тако препоручујем своје велико стовариште **сваковрсног писаћег прибора,** као: хартије, пера, мастила, оловака, писаљака креде, сунђера, правачника и т. д., а све по цени јефтиније него игде

Моли за многобројне поруџбине

Ђо ђе Ивковић,

власник штампарије и књиговезнице

1038 2 3 у Новом Саду.

Желите да вам њиве роде!

Доказано је, да скоро све наше земље немају довољно фосфорне киселине, коју потребује:

Пшеница, раж, зоб, јечам, кукуруз, шећерна репа, кромпир, винова лоза, воће и баштенске биљке да би могле ДОБАР РОД ДОНЕТИ Многи покушавају да ђубретом из штала (стаја) поправе своје неплодне њиве; али узалуд јер у том ђубрету нема фосфорне киселине. Само ове њиве и земље поправиле и донеле привреднику скоро ДУПЛИ РОД, које су ђубрене

вештачким ђубретом

(суперфосфоратом)

које има фосфорне киселине и које је прегледом власти пронађено као корисно, тако да га и министарство пољопривреде сваком препоручује. Добија се будзашто једино код

ЈЕФТЕ ЛЕДЕРЕРА

банкарско-комисионарска радња

у НОВОМ САДУ.

Кошутова ул. бр. 52. Одма до главне поште.

Пишите одмах па ћете добити бадаве а књигу са сликама и ценовник.

АКО ТРЕБАТЕ НОВАЦА!

а ви се одмах писмом или картом обратите на

БАНКАРСКУ И КОМИСИОНУ РАДЊУ

ЈЕФТЕ ЛЕДЕРЕРА

у Н. САДУ, Коштутова ул. бр. 52. до главне поште.

Банка даје и посредује зајмове на поседе и куће до три четвртине њихове вредности и све то уз најповољнији услов, најнижу камату и најбрже. Све потребне послове око зајма, увађање у грунтовницу, брисање и т. д. сама врши и тако да партаје немају никаквих трошкова унапред. Купује и продаје земљу а предузима и парцелирање — јефтино.

Главно заступство осигуравајућег друш. „Анкер" прима осигуравање, противу ЛЕДА, ВАТРЕ и ОБЕЗБЕЂЕЊЕ ЖИВОТА уз најповољнији услов.

624 13—16

МЕЊАЧНИЦА

1435 42—

НОВОСАДСКЕ ФИЛИЈАЛЕ

Пештанске Угарске Комерцијалне Банке

НОВИ САД господска улица број 12

купује и продаје по свагдањој дневној цени

Динар ● ДУКАТЕ ● Долар

као и сваковрсне стране новце, вредносне хартије,

ЛОЗОВЕ.

За старе дукате плаћа највећу цену.

Нова трговина мушке и женске помодне робе

775 12—

Душана С. Монашевића

код „Златне Кугле" у Новом Саду у ђурчијској улици бр. 23.

преко пута Браће Миросављевића

препоручује свој велики избор шешира сламних и филцаних мушких и дечјих, надаље најновијих мушких тоуристен кошуља дечјих рудер кошуљица, најновијих кравата, мавцетни, крагнова, чарапа, цепница, штапова, сувцобрана, накита за женске тоалете, венаца и шлајера за невесте, женског белог рубља, рукавица, ручних радова, парфимерије и мирисавих сапуна и т. д. и т. д.

Најјефтиније цене ☛ ☚ **путничких торби и кофера.**

OSERS & BAUER специјална фабрика мотора израду за **Budapest VI. Podma niczki utca 18. Wien, XX. Dredner str. 81.–83.**

БЕНЗИН мотори

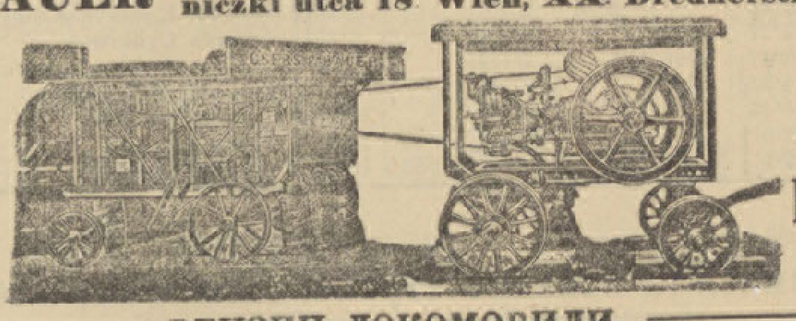

Мотори КОЈИ УВЛАЧЕ ГАС

1619 47—52

БЕНЗИН ЛОКОМОВИЛИ

Данас најјефтинија радна снага! Трошкови рада по коњској снази 2—3 потуре. Више стотина разноврсних машина налазе се у промету. Врло повољни услови за плаћање! Првог реда со идна фабрика! Са ценовницима и прорачуном стојимо бесплатно на услуги.

У последње време одправили смо овима стројеве машине: Јовану Илосу и друговима у Сас Весушу (8 коњских снага), Јовану Папу у Јарош Беревју (8 коњских снага), Јовану Магочи и друговима Монор Тањи (6 коњских снага), Павлу Ј. Нађу у Боглар (6 коњ. снага), Стеван Пали мл. у Орду код Боглара (4 коњ. снаге). Мирко Такач млинар у Пасто (7 коњ. снага, који увлаче гас. Вилмош Стенгер млинару у Вел. Тополовац (50 коњ. снага) који увлаче гас. Јосифу ерцегу млинару у Мађар Банхеђеш (30 коњ. снага) који увлаче гас и још много великим властелинствима.

Л. Ш.

Част ми је јавити новосадској и у околини женској публици да ћу 15-ог августа ове године примити

ЖЕНСКИ КРОЈАЧКИ САЛОН

☛ г-ђе Јулие Поповићке. ☚

Пошто сам у Бечу у више угледнијим салонима ову струку изучио, то ћу се и одсад трудити да п. публику увек уредно и тачно задовољим.

И пошто сам већ више година у салону госпођо Јулие Поповићке као први и најбољи помагач и француске и енглеске моде врло добро разумем и најелегантније извршујем, то молим п публику за што вишу наруџбину и препоруку.

Са одличним поштовањем

ЈОВАН ХАЛАКСА

пређе Јулиа Поповић

Нови Сад

924 5—5 Кошут Лајошова ул. (у Винклеровој палати.

ПРЕСА ЗА ВОЋЕ И ГРОЖЂЕ

које раде са сталним и двоструким притиском и одионом регулацијом „Hercules" за ручну употребу а са највећом израдом.

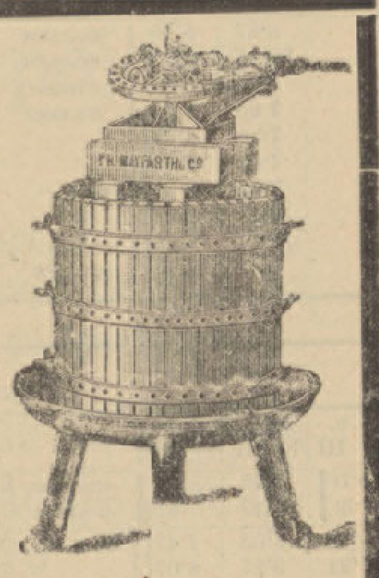

ХИДРАУЛИЧКЕ ПРЕСЕ

за врло велики притисак и груби рад

Машина за жрнање воћа и грожђа.

Справа за крунење грожђа (Abbeermaschienen). Потпуно удешене за цеђење шире, које су покретне или неокретне.

Справе за цеђење сокова од воћа, ступе за цеђење јагода.

Справе за сушење воћа и зеља, машине које љуште и секу воће најновије патентиране, које саме раде и који се преносе и возе.

Штрцаљке („SYPHONIA") за виограде дрва и за уништење горушице.

ПЛУГОВИ ЗА ВИНОГРАДЕ

НАЈБОЉЕ МАШИНЕ СЕЈАЧИЦЕ

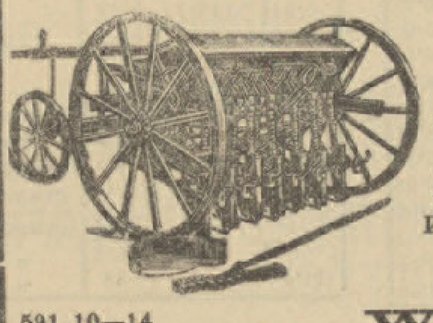

Ф. Мајфарта и Друга.

„AGRIKOLA" (Schubrad System) за сваковрсно семење, без да се мењају точкови за брдо и доњу. Најлакше се креће, врло дуго трају најјефтинија цена.

Машина за кошење, грабље за сено, пресе за сено и сламу за ручну употребу, машина за крунење, кукуруза машине за вршење, гепел, справа за чишћење, тријери, плугови, ваљци, бране, сечке и т. д.

Израђујемо и продајемо под гаранцијом као шпецијалитете најновије конструкције.

PH. MAYFARTH & Co.

591 10—14 **WIEN, II. 1 Taborstrasse 71.**

Фабрика пољопривредних машина ливница гвожђа и радионица за плугове. Одликовање са преко 600 златних и сребрних медаља итд. Опширни и илустровани катал ови бадава и франко. Тражимо заступнике и препродавце.

КРЕЧ

бео, мастан, издашан јефтин 1 кг прима воде 4—4½ кг. Производи се од белог мармор камена. Једина продаја за Угарску и Хрватску на вагоне и мање. Нарочита пажња подузимачима и виноградарима. На стоваришту имам стално. За цену се треба обратити.

Васи Вучковићу, Нови Сад
код „Шаргарепе"

597 14—15

СУДСКИ ДОЗВОЉЕНА

КОНАЧНА РАСПРОДАЈА!

Због напуштања радње продаје све
адњаре сву златну, сребрну и робу од кина-сребра и сатове са 30—40% испод цене

АРМАЊ ГЕЗА

драгуљар и сајџија, НОВИ САД, главни трг.

429 50 50

ЛЕТЊИ РЕД ВОЖЊЕ ЗА 1908.

ВАЖИ ОД 1. МАЈА.

Будимпешта источна станица—Београд

Експр. 902 1	Бр. в. 906 1—II	Ос. в. 908 1—III	Tv. sz. 914 1—III	Ос. в. 912 1—III	Бр. в. 904 1—II	Ос. в. 914 1—II	Ос. в. 940 1—III	СТАНИЦЕ		Ос. в. 909 1—III	Ос. в. 913 1—III	Ос. в. 911 1—III	Ос. в. 915 1—III	Бр. в. 903 1—II	Ос. в. 907 1—III	Бр. в. 905 1—III	Екс. 901 1
11'20								полази Будимпешта зап. стан.	стиже								
1'34	7'10	7'15	11'15	1'55	3'20	6'25	10'10	полази Будимпешта ист. станица	стиже	5'45	7'10	9'50		1'00	6'55	10'00	10'55
1'39	7'21	7'32	11'34	2'06	3'31	6'40	10'40	стиже Будимпешта-Ференц варош	полази	5'19	6'52	9'37		12'50	6'[illegible]9	9'50	
2'40	8'16	9'23	1'42	3'36	4'28	8'19	12'2[illegible]	стиже Кунсентмиклош Тас	полази	3'34	5'18	8'00		11'52	4'53	8'52	
2'46	8'42	10'06	2'34	4'10	4'56	9'19	1'32	стиже Филипсалаш	полази	2'51	4'34	7'24		11'27	4'04	8'21	
5'32	9'09	10'58		4'46	5'[illegible]6		2'28	стиже Кишкереш	полази	2'04		6'50		10'57	3'24	7'55	8'36
5'33	9'35	11'42		5'[illegible]5	5'55		3'20	стиже Кишкунхалаш	полази	1'04		5'59		10'30	2'46	7'20	
5'40	10'30	1'27	4'15		6'48		5'30	стиже Суботица	полази	10'58			7'23	9'39	1'26	6'[illegible]7	7'27
	11'[illegible]3	2'47	5'36		7'42		7'05	полази Хеђеш-Фекетехеђ	полази	9'24			5'54		12'01	5'34	
	12'25	4'23			8'[illegible]4		8'52	стиже Нови Сад	полази	7'[illegible]0				7'49	10'29	4'29	5'46
	1'30	5'45			9'48		10'08	полази Индија	полази	5'44				6'57	9'01	3'[illegible]5	
	2'06	7'07			10'30	6'40	11'32	стиже Земун	полази	4'11		8'00	11'00	5'50	7'35	2'52	4'25
	2'14	7'17			10'38	6'55	11'42	стиже Београд	полази	4'00		7'45	11'15	5'01	7'25	1'57	4'17

Будимпешта западна страна—Темишвар-Јозефварош—Оршава—Веркиорова—(Букурешт.)

Ос. в. 1—III	Ос. в. 1—III	Бр. в. 1—III	Ос. в. 1—III	Бр. в. 1—III	Ос. в. 1—III	Ос. в. 1—III	Ос. в. 1—III	Ос. в. 1—III	Бр. в. 1—III	Ос. в. 1—III	Екс. в.			Екс. в. 1	Ос. в. 1—III	Ос. в. 1—III	Ос. в. 1—III	Ос. в. 1—III	Бр. в. 1—II	Ос. в. 1—III	Бр. в. 1—II	Ос. в. 1—III	Ос. в. 1—III	Ос. в. 1—III
6'35	8'30	9'40	12'05	2'40	2'45	4'[illegible]0	6'30	7'00	10'10	10'35	11'[illegible]0	полази	Будимпешта	стиже	12'50	6'15	7'15	8'25	10'5[illegible]	1'15	4'15	6'30	7'10	10'50
6:56	8'51		12'27	*2'36	3'00	4'49	6'50	7'19	10'21	10'51		полази	Кебања	стиже		5'50	6'50	8'11	10'32	*1'04	3'48		6'45	10'22
8'48	11'10	10'52		*3'46		6'48		9'16	11'34	12'50	12'45	полази	Цеглед	стиже	11'39		4'53	6'18	8'14	11'56	2'10	5'15	4'[illegible]3	8'29
9'37	12'04	11'23		4'22		7'40		10'06	12'06	1'43		полази	Кечкемет	стиже			4'0[illegible]	5'[illegible]6	7'20	11'21		4'45	3'31	7'[illegible]9
1'19	12'48	11'46		4'51		8'35		10'49	12'30			полази	Кишкунфелеђхаза	стиже	11'33		3'23		6'37	10'54		4'20	2'47	6'59
	3'01	12'46	5'25	5'59	1'27			2'05		4'55	2'49	полази	Сегедин	стиже	9'50		12'52		7'45	9'49		3'18	12'29	
	3'11		5'[illegible]6		1'42			2'16		5'05		полази	Серег	стиже	9'44		12'42		7'34		2'21	3'10	12'16	
	3'56	1'19	6'39	6,34	2'45			2'59		5'51		полази	Валкањ	стиже			11'57		6'49	9'13		2'44	11'23	
12'10	4'35	1'40	7'18	6'57				3'45		6'21		полази	Вел. Кикинда	стиже			11'16		6'20	8'50		2'20	10'44	
	6'35	2'49	2'55	8'15				7'55			4'43	полази	Темишвар-Јозеф.	стиже	7'55		7'34		7'05	7'33	12'40	1'12		
	8'37	[illegible]'58	4'40	9'29				9'29			5'47	полази	Лугош	стиже	6'44		5'59		5'02	6'14	10'43	12'03		
6'15		7'35		10'20				2'39			9'70	стиже	Верциорова	полази	2'45		12'50			2'18		7'46		

Вршац — Темеш — Ковин.

М. в. 1—III	Ос. воз 1—III	М. в 1—III				Ос. в. 1—III	Ос. в. 1—III	М. воз 1—III
	700	10'10	9'4[illegible]	полази	Будимпешта	стиже	7'3[illegible]	6'3[illegible]	7'15
		6'05	3'00	полази	Темишвар-Јозефварош	стиже	9'10	1'00	8'0[illegible]
4'48	неп. в. за Панчево	8'50	6'[illegible]	полази	Вршац	стиже	6'57	10'45	неп. в. за Панкево 5'40
5'05		9'10	6'10		Влајковац		6'40	10'29	5'22
5'17		9'25	6'[illegible]		Улма		6'29	10'18	5'10
5.44		9'50	7'1	↓	Темеш-Николинци	↕	6'12	10'02	4'51
5'56		10'07	7'08		Карлсдорф		5'5[illegible]	9'15	4'31
6'09		10'20	7'24	стиже	Алибунар	полази	5'44	9'33	4'11
6'10		10'35	8'39	полази		стиже	5'4[illegible]	9'[illegible]2	4'01
6'28		10'53	8'0[illegible]	стиже	Петрово Село	полази	5'27	9'16	3'45
7'45		12'24	9'2[illegible]	стиже	Панчеву	полази	3'4[illegible]	7'46	1'55
		11'13	8'15	полази	Петрово село	стиже	5.12		3'25
		11'36	8'4[illegible]		Леалькут		4'5[illegible]		3'04
		12'10	9'1[illegible]	↕	Мраморак-Делиблат	↕	4'23		2'36
		12'[illegible]2	9'4[illegible]		Бавариште		3'50		1'58
		12'50	10'02	стиже	Темеш-Ковин	полази	3'20		1'35

Нови Сад — Вашкапу — Тител.

Ос. в. 1—III	М в. 1—III				М. в. 1—III	Ос. в. 1—III
	7'15	полази	Будимпешта	стиже	1'00	10'00
	1'27	полази	Суботица	стижа	9'39	6'26
6'37	5.10	полази	Нови Сад	стиже	6'00	3'01
*6'48	*5'[illegible]3	полази	Сајлово	полази	*5'46	*2'50
7'00	5'37	стиже	Вашкапу	полази	5'33	2'[illegible]8
7'05	5'38	полази		стиже	5'28	2'33
7'31	6'07		Кађ		5'06	2'15
7'42	6'19		Тисакалманфалва		4'48	1'56
7'57	6'39	↕	Ковиљ-Сент-Иван	↕	4'25	1'41
8'11	6'58		Вилова-Гардиновце		4'04	1'26
8'24	7'16		Лок		3'48	1'[illegible]4
8'37	7'30	стиже	Тител	полази	3'32	1'00

Хеђеш-Фекетехеђ — Паланка

М. в. 1—III	М. в. 1—III	М. в. 1—III				М. в. 1—III	М. в. 1—III	М. в. 1—III
5'10	7'15	4[illegible]/3[illegible]	полази	Будимпешта ист. стр. (183)	стиже	1'00	6'55	10'2[illegible]
10'30	1'27	6[illegible]	полази	Суботица (183)	стиже	7'23	1'26	6'0[illegible]
6'59	3'03	7'47	полази	Хеђеш-Фекетехеђ	стиже	5'41	11'17	5'22
7'21	3'27	8'07		Телечка		5'21	10'58	5'0[illegible]
7'12	3'52	8'3[illegible]		Кула		5'10	10'47	4'51
*7'53	*4'04	*8'46	↕	Белапуста	↗	*4'45	*10'25	*4'30
8'06	4'34	9'[illegible]4		Торжа		4'33	10'13	4'19
8'32	5'04	9'28		Деспот-Св.-Иван-Пивница		4'1[illegible]	10'00	4'01
8'49	5'28	9'44		Силбаш		3'51	9'35	3'37
9'00	5'40	9'54	стиже	Гајдобра	полази	3'40	9'24	3'26
9'21	6'14	10'0[illegible]	полази		стиже	3'31	8'55	3'09
*9'27	*6'20	*10'0[illegible]		Доња-Гајдобра 9. бр. чувар.		*3'26	*8'49	*3'01
9'34	6'28	10'16	↓	Векерлефалва 10. бр. чувар.	↗	3'19	8'41	2'[illegible]5
*9'46	*6'44	*10'[illegible]0		Селешкерк 11. бр. чуварнице		*3'06	*8'25	*2'4[illegible]
9'53	6'50	10'35	стиже	Паланка	полази	3'00	8'18	2'35

Загреб — Земун — Босан-Брод.

Ос в.	М. в	Бр в.	Ос. в.	СТАНИЦЕ.			Ос. в.	Бр. в.	М в.	Ос в.
.	8'30	8'00	8'15	полази	Будапешт ист. стан.	стиже	7'55	9'05		8'10
8'10	11'00	Неп. воз. у Инђију 2'22	9'30	полази	Загреб	стиже	6'35	Неп. воз из Инђије 2'13	5'50	7'24
9'14	12'36	3'09	10'34	стиже	Сисак	полази	5'26	1'26	4'10	6'15
9'19	1'00	3'10	10'44	полази	Сисак	стиже	5'16	1'25	3'38	6'05
9'16	1'12	3'17	10'51	стиже	Цапраг	полази	5'09	.	3'26	5'58
1'40	.	.	.	стиже	Вргинмост	полази		.	11'42	.
8'05	.	1142	5'30	полази		стиже	9'35	.	.	9'40
9'27	1'20	3'17	10'5[illegible]	полази	Цапраг	стиже	5'0[illegible]	.	3'05	5'56
9'51	1'56	3'37	11'18	стиже	Суња	полази	4'40	12'59	2'30	5'29
.	5'06	5'06	.	стиже	Доберлин	полази	.	11'27	11'27	.
.	11'27	11'27	8'17	полази		стиже	6'35	5'06	5'06	
9'59	2'24	3'37	11'26	полази	Суња	стиже	4'[illegible]0	12'59	1'55	5'22
11'09	4'08	4'31	12'37	стиже	Новска	полази	3'17	12'04	12'12	4'09
.	7'5[illegible]	7'55	7'30	стиже	Дуго село	полази	8'3[illegible]	4'35	4'35	9'08
4'35	9'08	9'08	8'35	полази		стиже	7'30	.	.	7'55
11'14	4'42	4'[illegible]2	2'42	полази	Новска	стиже	8'15	12'03	11'48	4'06
12'40	6'4[illegible]	6'34	2'15	стиже	Ст. Капела Батр.	полази	1'43	10'59	9'49	2'30
.	.	11'03	8'03	стиже	Осек	полази	.	4'13	4'13	8'40
.	11'12	11'12		полази		стиже	8'03	7'13	7'13	.
12'43	6'51	5'35	2'2[illegible]	полази	Ст. Капела Батр.	стиже	1'3[illegible]	10'58	9'39	2'25
1'26	7'51	6'07	3'0[illegible]	стиже	Брод	полази	12'50	10'35	8'37	1'38
4'09	10'10	7'18	5'3[illegible]	стиже	Винковце	полази	10'11	9'16	6'20	11'07
8'27	.	9'28	9'18	стиже	Инђија	полази	5'53	7'07	.	7'26
10'16	.	10'[illegible]6	10'56	стиже	Земун	полази	4'44	6'20	.	6'20
2'27	8'44	6'17	3'25	полази	Брод	стиже	12'17	10'15	.	1'11
2'38	8'55	6'2[illegible]	3'35	стиже	Б. Брода	полази	12'07	10.06	.	1'00
6'28	9'14	6'28	3'03	стиже	Сарајево	полази	12.00	.	.	.

Стари-Бечеј — Нови Сад.

Ос. в. 1—III	М. в. 1—III	Ос. в. 1—III				Ос. в. 1—III	М. в. 1—III	Ос. в. 1—III
	10'10		полази	Будимпешта источна страна	стиже		10'00	
	4'40		полази	Суботица	стиже		5'15	
4'50	9'45	4'20	полази	Стари Бечеј	стиже	6'56	12'43	7'31
5'12	10'11	4'42		Бач-Фелдварац		6'35	12'20	7'10
5'34	10'31	5'02		Чуруг		6'19	11'53	6'33
5'54	11'02	5'29		Жабаљ	↗	5'55	11'49	6'26
6'00	11'19	5'39	↙	Госпођинце		5'29	10'46	6'11
6'32	11'45	6'02		Темерин		5'13	10'28	5'55
6'41	11'54	6'11		Јарак		4'57	9'59	5'37
6'54	12'09	6'24	стиже	Вашкапу	полази	4'4[illegible]	9'48	5'24
7'01	12'13	6'14	полази		стиже	4'42	9'42	5'22
*7'14	*12'27	*6'38	полази	Сајлово	полази	*4'29	*9'28	–
7'23	12'40	6'49	стиже	Нови Сад	полази	4'17	9'15	5'00
9[illegible]/1[illegible]		10'5[illegible]	стиже	Суботица	полази		5'10	1'27
1[illegible]/6[illegible]		5'4[illegible]	„	Будимпешта	„		10'10	7'35
11'42	7'17	10'38	„	Београд	„		5'41	

Примедба. Црном линијом обграђене цифре означују ноћно време

!!! КАШАЉ !!!

ПЛУЋНЕ БОЛЕСТИ. | ПРОМУКЛОСТ.

до сад сигурно опробано средство Франклове пилуле (погачице) лечнички препоручено. Врло пријатан укус. 1 велика кутија 2 кр. 40 пот. Две кутије шаљу се франко. Може се добити у апотеци

Frankl Antal

1532 31—40 Szeged, Felső város 30.

„УТЕХА“

ДОБРОТВОРНО ПОСМРТНО ДРУШТВО

у Турији

за кратко време постигао је опет број чланова, али да би свој благотворни рад могло отпочети што пре, потребује још 100 чланова. Стога ко жели чланом постати, нека што пре заиште потребне уписне табаке са упуством.

Повереници се траже и посебно награђују.

917 5—10

Адреса:

„Utcha“ — Turja (Bácska).

РУКОТВОРНИЦА ОРУЖЈА И ПУШКАРСКИ ВЕЛЕЗАВОД

ЛАДИСЛАВ ШВЕСТКА a spol.

Праг, Чешка, Вацлавски трг бр. 53.

препоручује своје гласовите, одличне ланкастерке, које се одликују изврсним пуцањем, као и необичном дуготрајношћу. — Званично одобрени специјалитет цеви са ознаком:

„Велефини армадски челик“.

Велики избор револвера и флоберта

Једина фирма, која је издала преко 100 страна велики хрватско српски ценик, тискан и латиницом и ћирилицом. Ценик шаљем бесплатно, кад ми се пошаље адреса и занимање. Цене умерене.

Особама вредним кредита на умерене месечне отплате. 257 9 22

НЕКОЛИКО РЕЧИ О ТАЈНИМ БОЛЕСТИМА.

Жалосно је — али права је истина, да у данашњем добу за чудо врло много има таки људи, којима је крв и телесни сокови покварени, и који су ради своје младићке лакомислености и крђаве навике своју живчану систему и душевну јакост уништили. Сад је најпречe време, да ово грозно стање престане. Неко мора бити, који ће младиће о полном животу добровољно, искрено и темељно поучити, неког мора бити, коме могу људи своје тајне болести слободно, без устезања и са поверењем поверити. Али није да ста, ове болести ма коме испричати, већ се мора таком са весном специјалисти лечнику обратити, који о полном животу може савете дати, те на евентуално већ постојећим болестима помоћи, онда ће нестати тих тајних болести.

Таког узвишеног позива и за то је опште познати завод, др. Палоца, бившег болничког лечника, специјалисте Budapest VII. Rákóczi út 10.), где уз највећу тајну може свако (како мушки, тако и женске) добити разјашњење о спољном животу, где се крв и телесни сокови болесника очисте, живци ојачају, цела се система опрости од болести, и душевни болови нестану. Овај је завод услед до сада чињеног и на толико хиљада болесника са успехом изведеног начина лечења у целој монархији једини. Без сметања дневног рада, са сигурним успехом, темељито и брзо лечи већ од толико година др. Палоци са његовим специјалним начином лечења и у најзанемаренијим случајевима сифилитичне ране болести неви за мокрење, бенике, живаца и кичме, последице сифилиса, цурење семена, слабљену људску снагу (импотенција), слатку жилу, болести крви, болести кожне, те све болести женске. За женске посебна чекаоница и посебан улаз. Даљина није пречка лечењу. Ако ко ма из кога разлога особно не може доћи, драговољно му се даје на писмо упутиран, дискретан одговор (к писму треба само биљег за одговор приложити) Пакет довршеног лечења писма се шаље или на захтев враћају се. Завод се брине и о специјалним лековима. У заводу говори се и кореспондира се српски. Прима се дневно од 9 сати до подне, до 6 сати по подне (недељом до 12 сати у подне.)

Наслов: Др. Палоц бивши болнички лечник, специјалиста Budapest Rákóczi út 10. 278 5-9

Велико стовариште и свих осталих минералних вода.

„Књаз Милош“ БУКОВАЧКА КИСЕЛА ВОДА

најчистији и најбољи алкалични киселјак. 347 24-

„Српски Селтерс“ ● НАЈБОЉА ЛЕКОВИТА АЛКАЛНО-МУРИЈАТИЧКА ВОДА ●

ГЛАВНО СТОВАРИШТЕ ЗА НОВИ САД И ОКОЛИНУ

код

ПЕТРОВИЋА И ПОПОВИЋА

трговина спецераја и деликатеса

НА ВЕЛИКО И МАЛО

Нови Сад, ћошак главне и лебарске улице.

Поручбине са стране извршујемо брзо и тачно.

По анализи најбоља столна и лековита вода.

БЕОГРАД. ○●○●○●○ СРБИЈА.

ОПШТА ПРИВРЕДНА БАНКА

(Allgemeine Handels- und Industrie Bank, Belgrad)

Капитал Дин. 1,000.000 ● Kapital Frs. 1,000 000

Прима улоге на штедњу из свих српских земаља.

Плаћа 6% годишње камате.

Адреса за писма: Општој Привредној Банци — Београд.
Адреса за телеграме: Banque Général. 402 29—30

СРБИЈА. ○●○●○●○ БЕОГРАД.

ЗВОНОЛИВНИЦА И ФАБРИКА
ГВОЗДЕНИХ КОЗА ЗА ЗВОНА

АНТОНА НОВОТНИЈА

У ТЕМИШВАРУ, ФАБРИЦИ

препоручује се — **са гаранцијом на више година** — за израду нових звона и за преливање пукнутих звона у свакој величини, као и за целокупно хармонично удешено звоњење, провиђено са круном од кованог гвожђа, тако удешеном, да се звона по вољи и лако могу кретати, ако би се на једном месту излупало, чиме се звона сачувају да не пукну.

Особито препоручујем 1032 49—52

од мене израђена и много пута одликована

са отвореним одушкама провиђена звона

која су у горњем делу — као виолина са отвором у виду фигуре S провиђена и која имају дуготрајнији, снажнији и дубљи звук, него звона по старој системи прављена, тако да се овако уједном патентирано звоно од килограма изједначује са звуком других по старој системи звона од 461 килогра

Даље препоручујем козе за звона од кованог гвожђа, у торњу слободно стојеће; **звона или шоље за сатове** од метала, **прављење старих звона са крунама од кованог гвожђа**

Илустровани ценовници и прорачун трошка бесплатно и франко.

На миленарској земаљ. изложби у Будимпешти 1895. награђена са великом миленарском медаљом

Прва хрватска творница стројева

и ливаоница жељеза д. д. у ЗАГРЕБУ

ДОБАВЉА НАЈЈЕФТИНИЈЕ И БРЗО

СТРОЈЕВА

за произвађање ЦЕМЕНТНЕ РОБЕ.

Столове за цементне препове на утор по најновијим калупима. Калупе за цементне цеви сваке величине.

Комплетне уређаје за цигљане, састојне делове за кружне пећи. Трансмисије, дизала, жељезне конструкције, ресервоире потребштине за водовод и канализацију

ЛИВАНУ РОБУ

из жељеза, прв. меди и месинга. — Преузимље

ПОПРАВКЕ ЛОКОМОБИЛА, МОТОРА СВИХ ВРСТИ, КОТЛОВА И ОСТАЛИХ РАЗНИХ СТРОЈЕВА.

122 16—18

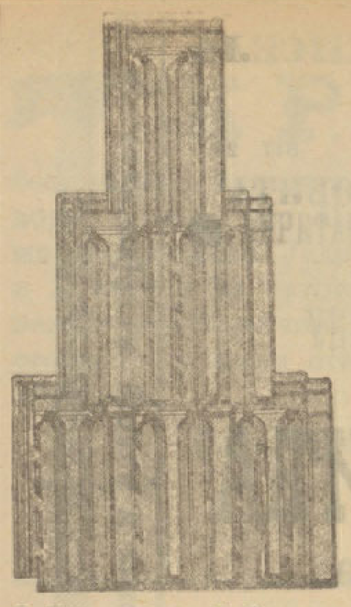

В.-Кикиндски фабрикат. Одликовани Бонови Sicherheits Überdeck Ziegel №272.

М. БОН и ДРУГОВИ

у Вел. Кикинди и Жомбољу.

Најстарија, највећа и најбоља творница у Аустро Угарској монархији јесу:

БОНОВЕ ЦИГЉАНЕ

у Великој Кикинди и Жомбољу.

Основано 1864. ● Најзнатније референције. ● Основано 1864.

Годишња производња 50 милиона.

Ц. К. пат. Бонових Sicherheits-Überdeck Ziegel у гвоздено оксидираној ○○○ боји или по жељи терованих. ○○○

ПРОИЗВОДЊА: Бонових пат. Sicherheits-Überdeck Ziegel јесу најјеф- ○○○ тинији најлепши креп за кровове. ○○○

Илустроване каталоге и мустре разашиљу бадава и франко.

899 6 10

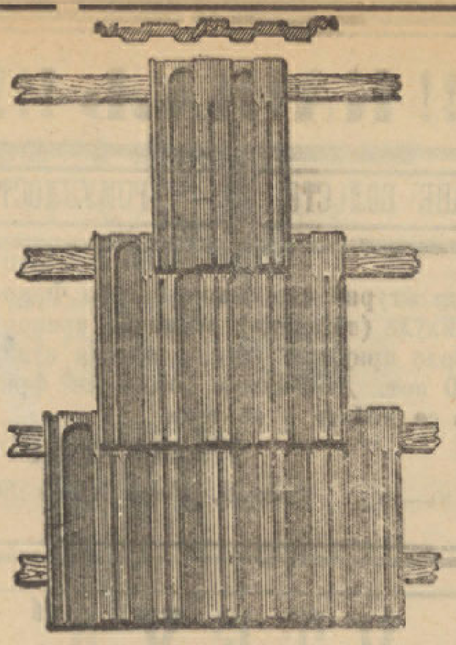

Одликовали Жомбољски фабрикат пат. Sicherheits Überdeck Ziegel № 272.

ВЕЛИКА
ПАРНА ШТАМПАРИЈА И КЊИГОВЕЗНИЦА

ЂОРЂА ИВКОВИЋА

У НОВОМ САДУ

дунавска улица, у својој кући

снабдевена са 8 машина, које креће гас мотор а уређена најновијим модерним и сецесије словима, украсима и шарама сваке врсте, израђује најсавршеније све **штампарске и књиговезачке послове** брзо, тачно и на највеће задовољство, а све по цени јефтиније него игде. 71 29-52

Моли за многобројне наруџбине.

Законом заштићено! „Hygienicus" **Законом заштићено!**

Bügelpassta.

сензационални изум, с којим се тварима даје изглед као да су нове. Неопходно потребно за столно, постељно и тоалетно рубље, за мекане кошуље, блузе, опреме за невјесте, за бијеле и бојадисане платнене и памучне хаљине, витраж, завјесе, чипке, копрене и т. д.

„HYGIENICUS" чини тканину чвршћом и особито меканом као самет, памучним стварима даје лијепи изглед холандског платна.

Увијек једнако дјелује за све тканине, било то платно, памук, вуна или свила.

Десинфицира.

Добива се у свима шпецерајским, колонијалним, дрогеријама и сличним пословима.

L. Chiozza & Co.

Cervignano (Küstenland.)

816 11—20

»СЛАВОНИЈА«

ДРУШТВО ЗА ПОСМРТНУ ПРИПОМОЋ

као задруга у Сибињу (аре посмртна и припомоћна задруга). Cheque račun br. 19.548.

ЗЕМЕЉНА ГЛАВНИЦА у ОБВЕЗНИЦАМА

К. 25.000

● ПОЗИВ НА УПИС У ЧЛАНСТВО. ●

„Славонија" „друштво за посмртну припомоћ као задруга у Сибињу" за новчану и посмртну припомоћ плаћа за сваког свога члана приходом његове смрти знатну своту од 100 К словом једна стотина круна до 2000 К словом двије тисуће круна. А осим тога подељује знатне новчане подпоре од чистог добитка, као год једногодишњег чланства, без иког већег надоплатка.

Наповон за дете уписаног члана ако умре припада подпора до 6 година 30 К, а преко 6 до 15 година 50 К. Исплаћује се одмах, кад се допринесу доказала о смрти. „Славонија" друштво за посмртну припомоћ као задруга је најновије врсте, а у нашој домовини прво таково друштво, дочим је по увјетима једино ове врсте, јер од чистог добитка подељује болестним и ином згодом настрадалим члановима новчане потпоре, У случају доказане тешке невоље и сталну месечну припомоћ, чим се јасно хуманитарност друштва доказује.

„Славонија" друштво за посмртну припомоћ као задруга отворила је више кола као:

Коло за 100 К за особе од 15—70 година
" " 200 " " " " 15—70 "
" " 500 " " " " 15—60 "
" " 1000 " " " " 15—60 "
" " 2000 " " " " 15—60 "

Посебно коло за старце:

Коло са 500 К и 1000 К од 60—70 година старе.

Чланови сваког кола могу се уписати, особе међусобно (супруг и супруга).

Увјети за примање јесу следећи:

1. Да се испуни тискана приступница, те да уплати пристојбе као уписнину, чланарину и за први смртни случај.
2. Да је здрав.
3. Да од дана уписа преживи 10 месеци.

Даљне дужности и права чланова установљују правила, која се са приступницима и проспектима бадава дијеле.

Све упуте као и тисканице даје равнатељство „Славонија" друштво за посмртну припомоћ као задруга у Сибињу.

Траже се господа важани повјереници уз добру награду.

Најбоља обскрба за људе сваког сталежа а особито за чиновнике, обртнике и раднике.

Дакле напред! 38 29—50

„СЛАВОНИЈА"

друштвоза посмртнуоћка припомо задруга у Сибињу

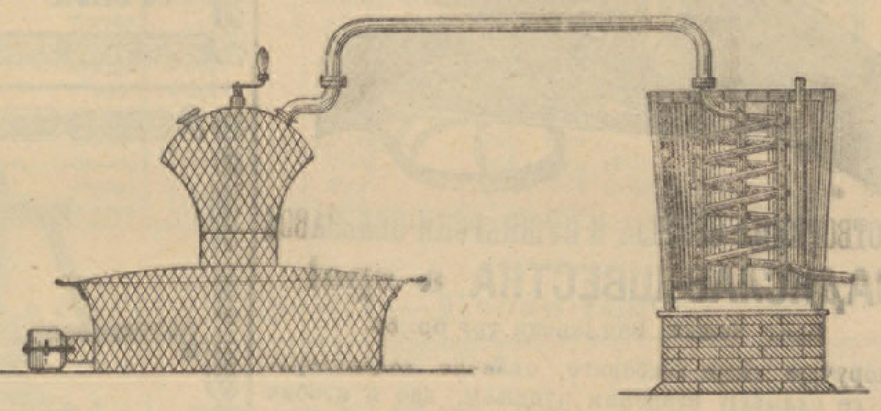

Част ми је штованој публици и досадашњим муштеријама моју у свим крајевима Угарске **прву и најстарију** још у години 1790 ој основану и до данас непоколебиву и опробану

КАЗАНЏИЈСКУ РАДЊУ

коју као мајстор водим већ 18 година, те сам је слободан препоручити.

У истој готовим и увек имам на стоваришту све врсте бакреног посуђа и то: **котлова** за прање у гвозденим фурунама, врло добре и на разним **изложбама** одликоване **пероноспорне штрцаљке** (оросаљке); **ракинске казане** од мене **пронађене и патентоване**, а и све друге врсте: **цеви** за млинове, **лађе** и т. д.; **табарке од гвожђа**; **пумпе** за вино; **квечове** за грожђе, **пресове** и т. д.

Свагда имам делове за шприцеве, **гуме, цеви, расипача.**

Примам поправке шприцева, казана и др.

Купујем по највишој цени **бакар, месинг, калај, олово** и други метал.

Пошто неизрађену робу купујем у првим творницама и пошто је моја радионица вешто удешена, могу све горње ствари радити много **јефтиније** него ма који друга казанџ ја.

Продајем уз **гаранцију** а и **на отплату од по до две године.** Наруџбине обављам брзо и тачно. Илустроване ценовнике шиљем на захтев бесплатно.

Молим досадање поштоване муштерије, да ми и надаље поклоне поверење а и осталу публику, да ме удостоји својег поверења, а ја ћу се свагда, као и досад, трудити, да то поверење потпуно оправдам.

Остајем са особитим поштовањем

МИЛАН Т. ЈОВАНОВИЋ,
казанџија
НОВИ САД (Ujvidék),
пре казанџијска, а сада Николе Берчењија ул. бр. 12.

95 6 6

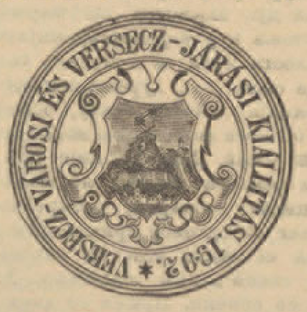

Српска штампарија дра Светозара Милетића у Новом Саду.